

STORTINGET

Stortingstidende

Referat fra møter i Stortinget

Nr. 12 · 24. oktober
Sesjonen 2019–2020

Møte torsdag den 24. oktober 2019 kl. 10

President: Eva Kristin Hansen

Dagsorden (nr. 12):

1. Innstilling fra valgkomiteen om suppleringsvalg til internasjonale delegasjoner (Innst. 28 S (2019–2020))
2. Redegjørelse av utenriksministeren om viktige EU- og EØS-saker
3. Redegjørelse av justis- og innvandringsministeren om bemannings- og beredskapssituasjonen i politiet (Det vil bli debatt umiddelbart etter redegjørelsen)
4. Interpellasjon fra representanten Emilie Enger Mehl til klima- og miljøministeren:
«2019 er villaksens år. Väner-laksen er en genetisk unik laksestamme i Väner, Klarälven og Femund-/Trysilelva. Laksen har forsvunnet fra store deler av vassdraget pga. kraftverksutbygging. Et prosjekt hos fylkesmannen i 2015 slo fast at laksen kan komme tilbake. Potensialet er at Trysilelva kan bli en av Skandinavias beste lakseelver. Laksen tilbake i fri vandring er en svært viktig miljøsak, og er en viktig ivaretagelse av artsmangfold, kultur og mulighet for næringsutvikling i bygdene langs vassdraget på den 40 mil lange strekningen fra Karlstad til Femunden. Det krever bl.a. passasjer forbi de 11 kraftverkene som laks og smolt i dag ikke klarer å passere, og tett samarbeid med Sverige. INTERREG-prosjektet "Två länder – én elv" løper frem til mars 2020.
Hvordan samarbeider regjeringen med svenske myndigheter for å få tilbake laksen i Trysilelva, og hva vil regjeringen gjøre videre når det pågående prosjektet utløper i 2020?»
5. Referat

Presidenten: Representanten Siv Mossleth vil framsette et representantforslag.

Siv Mossleth (Sp) [10:00:39]: På vegne av representantene Bengt Fasteraune, Åslaug Sem-Jacobsen, Jenny Klinge og meg selv finner jeg det nødvendig å fremme et forslag om konsekvensutredning av utfasing av kobbernett.

Presidenten: Representanten Marit Arnstad vil framsette et representantforslag.

Marit Arnstad (Sp) [10:01:14]: På vegne av representantene Sandra Borch, Siv Mossleth, Heidi Greni, Geir Pollestad og meg sjøl vil jeg framsette et forslag om etterlevelse av rovviltforlikets bestemmelser om beiteprioriterte områder og yngleområder for bjørn.

Presidenten: Representanten Åslaug Sem-Jacobsen vil framsette et representantforslag.

Åslaug Sem-Jacobsen (Sp) [10:01:41]: På vegne av representantene Kjersti Toppe, Marit Knutsdatter Strand, Heidi Greni, Per Olaf Lundteigen og meg selv vil jeg framsette et forslag om å lovfeste at det skal gjennomføres helseundersøkelser av barns somatiske og psykiske helse i forbindelse med alle omsorgsovertakelser.

Presidenten: Forslagene vil bli behandlet på reglementsmessig måte.

Sak nr. 1 [10:02:10]

Innstilling fra valgkomiteen om suppleringsvalg til internasjonale delegasjoner (Innst. 28 S (2019–2020))

Presidenten: Saken som her ligger til behandling, har ikke ligget ute i den reglementsbestemte tid, dvs. 48 timer. Med hjemmel i forretningsordenen § 46 vil presidenten foreslå at Stortinget likevel behandler denne saken nå.

Ingen innvendinger er kommet mot presidentens forslag. – Det anses da som vedtatt.

Ingen har heller bedt om ordet til saken.

Sak nr. 2 [10:02:40]

Redegjørelse av utenriksministeren om viktige EU- og EØS-saker

Utenriksminister Ine M. Eriksen Søreide [10:03:10]: Med både nye EU-institusjoner, brexit og viktige saker på både EUs og vårt sakskart, er det et godt tidspunkt for den halvårlige redegjørelsen. I fjor ba jeg Stortinget om å få ta med flere statsråder i redegjørelsen på høsten for å kunne gå enda dypere inn i enkelte problemstillinger. I år har bl.a. brexit gjort at vi tar sikte på deltakelse av også andre statsråder i debatten 5. november, og dette er avklart med Stortinget.

La meg først gi noen overordnede betraktninger om situasjonen i Europa, før jeg går nærmere inn på noen av de mest sentrale spørsmålene på den europeiske politiske agendaen, og aktuelle EU- og EØS-saker.

Vi har de siste årene sett en global tendens bort fra multilaterale løsninger og rammeverk. Populisme og lettvinde løsninger har vært, og er fortsatt, på frammarsj. I Europa er det likevel tegn til at den populistiske vinden er å ferd med å løye noe. Flere partier med pro-europeiske budskap hadde betydelig framgang ved europaparlamentsvalget. De høyrepopulistiske partiene gikk riktignok også fram, men mindre enn mange hadde forventet.

Samtidig er det fortsatt usikkerhet i europeisk økonomi. Manglende evne til å finne fungerende løsninger kommer fortsatt til å gi spillerom for dem som ønsker mindre forpliktende internasjonalt samarbeid både i Europa og globalt. Det er i mange tilfeller de samme kreftene som ønsker å forstyrre demokratiske valg, undergrave uavhengige medier og domstoler og motarbeide oppbyggingen av det sivile samfunn – også i europeiske land.

For Norge er derfor samarbeidet med EU om utfordringer her i Europa, men også om globale utfordringer, helt sentralt for å forsvare våre grunnleggende verdier og interesser. Det er også avgjørende for å fremme vår og framtidige generasjoners sikkerhet og velferd.

For regjeringa betyr det å bruke handlingsrommet i EØS-avtalen å påvirke, ikke primært å motsette seg regelverk når det er vedtatt i EU. For de som er imot EU og EØS er det å «bruke handlingsrommet» ofte synonymt med å bruke reservasjonsretten. For regjeringa dreier det seg derimot om å påvirke regelverksutviklingen i tråd med norske interesser. Det gjør vi best ved å medvirke aktivt i en tidlig fase, ikke ved å reservere oss i etterkant. Jeg kommer tilbake til noen eksempler på dette.

Regjeringa fører en effektiv europapolitikk som utnytter de mulighetene som EØS-avtalen gir, fullt ut, ikke minst til å delta i ekspertgrupper under Kommisjonen når forslagene er under utarbeidelse.

Brexit og situasjonen i Storbritannia har preget, og preger fortsatt, mye av nyhetsbildet. Siden forrige redegjørelse har Storbritannia fått ny regjering, som har blitt enig med EUs forhandlere om justeringer i deler av utmeldingsavtalen. Den vesentlige endringen i avtalen er at den såkalte «backstop-en» for irskegrensen er erstattet med en ny, permanent ordning for Nord-Irland. Den nye ordningen innebærer at hele Storbritannia kan forlate EUs tollunion. Samtidig betyr ordningen at all vareimport til Nord-Irland, også fra Storbritannia, skal avkreves EU-toll. Norsk eksport til Nord-Irland vil derfor også i framtida kunne skje på samme vilkår som til resten av EU, mens eksport til Storbritannia vil måtte skje etter det nye britiske regelverket.

Alt i alt betyr dette at irskegrensen fortsatt vil være åpen, og at tollgrense, momsgrense og den regulatoriske grensen i praksis vil gå i Irskesjøen, mellom øya Storbritannia og øya Irland. Prosessen med å få godkjent og implementert avtalen i Storbritannia pågår fortsatt. Denne uka stemte det britiske underhuset for å implementere avtalen, men mot den foreslåtte tidsplanen for videre behandling. Den videre behandlingen av avtalen er inn-til videre lagt på is, og det er usikkert hvordan den videre prosessen i Storbritannia blir.

Parallelt med behandlingen i parlamentet har Storbritannia bedt EU om en utsettelse av uttreden til

31. januar 2020. Det er opp til de andre medlemslandene om en slik utsettelse skal innvilges, men signalene som kom fra EU i går, var at en utsettelse høyst sannsynlig vil gis. En beslutning er ventet om kort tid.

For Norges del vil en utsettelse bety at vi opprettholder forberedelsene til brexit både med og uten avtale inntil vi med sikkerhet kan si hvordan dette ender.

Vi har avtaler og ordninger på plass for begge utfall. Jeg redegjorde for disse i min forrige redegjørelse i mai. Siden da har vi i tillegg formelt undertegnet avtalen med Storbritannia om fiskeriforvaltning ut 2019 i tilfelle «no deal». Dette gir forutsigbarhet ut året. Forhandlingene med EU, inkludert Storbritannia, om fiskeriåret 2020 har så vidt begynt.

Norge har inngått en trepartsavtale om makrell mellom EU, Færøyene og Norge for 2020. Vi skal om kort tid også forhandle en egen makrellavtale med EU for 2020. Fra norsk side er det en forutsetning at en brexit uten avtale ikke vil endre Norges andel i makrellavtalene, uavhengig av en eventuell ny fordelingsnøkkel mellom Storbritannia og EU.

Regjeringa fastsatte i mars forskriftsendringer som skal bidra til å sikre Norges tilgang til legemidler ved brexit uten avtale og dermed ivareta befolkningens liv og helse. Regjeringa vurderer nå behovet for ytterligere tiltak i forskrift knyttet til legemiddelforsyning.

Gitt de usikre omstendighetene mener jeg at vi er forberedt på Storbritannias uttreden av EU så langt det lar seg gjøre for Norge. Men det er viktig å huske at fortsatt gjenstår det som kanskje er enda viktigere nå: hva slags forhold Storbritannia skal ha til EU i framtida. Det vil også få konsekvenser for Norges forhold til Storbritannia.

Uansett om brexit skjer med eller uten en avtale, er det i vår interesse, og det er også vårt mål, å ha et så godt og nært samarbeid som mulig med Storbritannia. Regjeringa jobber nå med å kartlegge hvilke områder som skal prioriteres i de kommende forhandlingene med Storbritannia, etter brexit, og vi har tett dialog med både Storbritannia og EU.

Ursula von der Leyen ble før sommeren valgt til å lede Europakommisjonen for perioden 2019–2024. Kommisjonens øvrige medlemmer skal godkjennes av Europaparlamentet, etter høringer av hver enkelt kommissærkandidat. Etter det oppnevnes det samlede kommisjonskollegiet endelig av EUs stats- og regjeringssjefer i Det europeiske råd.

Det har vært til dels høy temperatur under høringene i Europaparlamentet. De ble avsluttet tidligere denne måneden, og flere av kandidatene har måttet trekke seg. Det har medført forsinkelser med innsettingen av den nye kommisjonen. Etter planen skulle den overtatt 1. november, men dette er nå utsatt til 1. desember.

Ny ledelse i EU betyr også nye muligheter for Norge. Det er positivt at de overordnede målsettingene til den nye kommisjonspresidenten i stor grad sammenfaller med regjeringas strategi for samarbeidet med EU, som vi lanserte i fjor. Vi deler hennes ambisjoner om det grønne skiftet, om sosial inkludering, økt konkurransevne, digitalisering, videreutvikling av det indre markedet, og ikke minst: forsvar av rettsstat og demokrati.

Vi ser også behovet for at Europas stemme blir tydeligere på den internasjonale arenaen, slik von der Leyen har tatt til orde for. Vi har felles verdier og felles interesser å forsvare. Regjeringas medlemmer vil raskt etablere kontakt med kommissærer på sine ansvarsområder når den nye Kommisjonen er på plass, og vi vil synliggjøre norske posisjoner og gode felleseuropeiske løsninger. Norske interesser skal og vil bli ivarettatt. Regjeringa vil jobbe aktivt med å knytte kontakter i det nye Europa-parlamentet, og jeg vil oppfordre alle de politiske partiene til å gjøre det samme.

Regjeringas strategi for samarbeidet med EU 2018 til 2021 bygger på fire hovedstolper: Norge skal bidra til et økonomisk sterkt Europa, et fritt Europa, et trygt Europa og et ansvarlig Europa der landene samarbeider for å møte felles utfordringer. Vi utarbeider nå en serie posisjonspapirer – med basis i strategien – der vi presenterer våre europapolitiske prioriteringer. Intensjonen er å bidra til økt synliggjøring og bevisstgjøring i EU om våre avtaler med EU, vårt bidrag til det europeiske samarbeidet og norske interesser. Hovedmålgruppen er EUs institusjoner og politiske beslutningstakere både i Brussel og øvrige EU-hovedsteder. Vi jobber også målrettet overfor EU-institusjonene med å informere om våre posisjoner i særlig viktige spørsmål for Norge, som f.eks. Arktis og nordområdene.

Gjennomslag for norske interesser både i Europa og globalt forutsetter alliansebygging med land der vi har felles interesser og verdier. Da er det naturlig å starte i Norden. De nordiske landene har et sterkt verdifelleskap, og som åpne økonomier er vi helt avhengige av respekt for det rettslige og institusjonelle rammeverket som har blitt bygget opp i etterkrigstida.

I sommer vedtok de nordiske statsministrene en ny visjon for det nordiske samarbeidet hvor klima, konkurransekraft og sosial inkludering er sentrale prioriteringer – prioriteringer som går rett inn i den europeiske agendaen, og som også viser relevansen av en sterk nordisk stemme i Europa. Og vi opplever at stadig flere ser til Norden og Tyskland. Da de nordiske statsministrene møtte Angela Merkel i august, ble de enige om å fordype det nordisk-tyske samarbeidet.

Den 17. oktober møtte jeg, sammen med mine nordiske kolleger, Tysklands utenriksminister Heiko Maas i Berlin for å diskutere hvordan vi kan samarbeide tettere

for å forsvare multilaterale strukturer som vi alle er avhengige av. Dette var også et viktig tema på møtet i forrige uke mellom statsminister Solberg og forbundskansler Merkel.

Etter en langvarig opptur ser vi nå igjen faresignaler i både global og europeisk økonomi. Utviklingen er fortsatt positiv i mange europeiske land, men IMF og andre kutter vekstprognosene for EU som helhet.

Økt handelspolitisk spenning rammer et eksportavhengig Europa. I tillegg kommer bl.a. frykt for negative økonomiske konsekvenser av brexit og høy offentlig gjeld i mange land. Den europeiske sentralbanken viderefører den ekspansive pengepolitikken for eurosone, men medlemslandene har varierende grad av finanspolitiske verktøy å supplere med.

Norsk økonomi går fortsatt veldig godt, men en ny europeisk nedtur kan også ramme oss. Hvis det skulle bli en brexit uten avtale, vil det få konsekvenser for den økonomiske veksten, først og fremst i Storbritannia, men også i EU. OECD la nylig fram beregninger som anslår at britisk BNP i 2021 kan bli rundt 2 pst. lavere, mens tilsvarende nedgang i euroområdet kan bli vel en halv prosent lavere. Mesteparten av effekten vil komme allerede i 2020.

EU er vår viktigste handelspartner, og den økonomiske utviklingen i EU har derfor stor betydning for norsk økonomi. Et økonomisk sterkt Europa er en forutsetning for at vi sammen med resten av Europa skal ivareta vår sikkerhet, fremme våre verdier og opprettholde et bærekraftig velferdssamfunn. Dette budskapet slås tydelig fast i regjeringas strategi for samarbeidet med EU.

Vårt hovedbudskap for europeisk økonomi er konkurransevne, bærekraft og høye miljøstandarder. Fra norsk side er det særlig viktig å videreutvikle det indre marked for tjenester og ikke minst fjerne hindringer knyttet til grensekryssende digitale tjenester. Regjeringa vil utnytte handlingsrommet i EØS-avtalen og arbeide aktivt for å sikre at norske prioriteringer blir sentrale elementer i den videre utviklingen av det indre marked. I den forbindelse understreker vi også viktigheten av å forhindre urettferdig konkurranse, sosial dumping og arbeidslivskriminalitet.

Arbeidslivskriminalitet er et godt eksempel på hvordan vi utnytter handlingsrommet i EØS-avtalen til å innføre nasjonale regler og ordninger. HMS-kort, godkjenningsordningen i renholdbransjen, krav om lønns- og arbeidsvilkår og begrensninger i antall kontraktsledd i offentlige anskaffelser er konkrete eksempler på dette. EØS-avtalen har ført til at Norge har gjennomført mange EU-direktiver om arbeidstakerrettigheter på områder hvor vi ikke hadde nasjonale regler fra før. Det har ført til styrkede arbeidstakerrettigheter på flere områder.

I sin tale til Europaparlamentet i juli sa Ursula von der Leyen at hun som leder av Kommisjonen ønsker å arbeide for at alle i Europa har en lønn som det er mulig å leve av. Hun har også uttalt at dette kan oppnås enten gjennom kollektive avtaler eller gjennom lovregulert minstelønn, avhengig av hva som er tradisjonen i det enkelte land. Selv om felles europeiske regler er et gode på mange områder, gjelder ikke dette for regler som griper inn i lønnsdannelsen. Verken partene i arbeidslivet eller myndighetene ønsker en minstelønn i Norge. Det norske systemet er basert på tariffavtaler og at partene i arbeidslivet forhandler lønn.

Den norske arbeidslivsmodellen og trepartssamarbeidet er viktig å bevare. Regjeringa er tydelig i budskapet om at kampen for et anstendig arbeidsliv i Europa må føres innenfor rammene av ulike nasjonale modeller og tradisjoner. I spørsmålet om lovregulert minstelønn vil regjeringa og partene bruke de mulighetene vi har for å fremme våre synspunkter, både direkte og gjennom de andre nordiske landene.

I august i år opphørte INF-avtalen. Avtaler og institusjoner som har vært sentrale for fred og stabilitet i Europa, er under press. Norge vil hegne om sikkerhetsarkitekturen i Europa. Samarbeid tjener vår sikkerhet absolutt best. Men vi må forholde oss til at flere av de faste punktene svekkes.

NATO er og forblir bærebjelken i sikkerhetspolitikken. Alliansen har i over 70 år bidratt til et trygt og sikkert Norge. Internasjonalt samarbeid presses fra mange kanter, men alliansen har vokst seg større og sterkere. Det sier mye om båndene mellom allierte. Et tettere sikkerhetssamarbeid i Europa kan ikke erstatte NATO, men det kan bygge opp under – og i noen tilfeller utfylle – alliansen. Derfor legger regjeringa vekt på å videreutvikle politisk dialog og samordning med EU, styrke det praktiske samarbeidet i Europa og sikre gode vilkår for norsk forsvarsindustri.

Militær mobilitet er et godt eksempel. Når europeiske land gjennom PESCO-samarbeidet går sammen for å sikre at militære styrker enklere kan forflyttes på tvers av grensene i Europa, bidrar det også til NATOs evne og troverdighet. Regjeringa vil fortsette arbeidet med å sikre Norge mulighet til å ta del i konkrete prosjekter der det er i vår interesse.

I september ble Norge tatt opp i European Intervention Initiative. Initiativet styrker vår kontakflate med sentrale europeiske allierte. Samtidig håper vi at initiativet over tid kan være med på å styrke Europas evne til å håndtere kriser. Det vil styrke alliert sikkerhet og bidra til byrdefordelingen mellom allierte.

En annen viktig prioritet er å sikre norsk forsvarsindustri gode betingelser i det europeiske markedet. Gjennom EØS-avtalen, og som eneste tredjeland, er Norge

med i forsøksordningen for forsvarsforskning under EUs forsvarsfond, EDF. Som del av en eventuell beslutning om deltakelse har regjeringa jobbet for at Norge skal få anledning til å delta i den delen av fondet som er rettet mot flernasjonalt materiellutviklings- og anskaffelsessamarbeid, der dette er relevant for Norge, Forsvaret og vår forsvarsindustri.

Tidligere i år anbefalte Kommisjonen, støttet av Europaparlamentet, at EDF skal åpnes for EØS- og EFTA-landene. Vi forventer et endelig vedtak fra EU først under forhandlingene om det neste langtidsbudsjettet.

Jeg vil også nevne at Norge har tilbudt å koordinere et prosjekt som tar sikte på å styrke helseberedskap og tverrsektorielt samarbeid i Europa ved biologiske og kjemiske terrorhendelser. EU har takket ja til at Norge koordinerer dette arbeidet, og Helsedirektoratet har startet arbeidet med prosjektet.

La meg så gå over til å omtale aktuelle EØS-saker. Først til finansområdet: Deltakelse i EUs indre marked for finansielle tjenester er avgjørende for norsk næringsliv. Tilknytningen til det europeiske finansmarkedet sikrer at norske finansforetak fritt kan etablere seg og tilby tjenester i hele EØS-området, og at europeiske foretak kan tilby tjenester i Norge. Det er positivt for norsk næringsliv, inkludert for det norske finansmarkedet.

Finanstilsynet har bred og god kontakt med finanstilsynene i resten av EØS-området og deltar som medlem i tilsynsorganene, men uten stemmerett. Erfaringene med dette samarbeidet er gode.

EØS-strukturen innebærer et visst etterslep av regler som skal innlemmes i avtalen. Det skyldes dels omfanget og kompleksiteten i regelverket og dels ettervirkninger av at det tok tid å oppnå enighet om tilpasninger til EUs finanstilsynssystem. Etterslepet er betydelig redusert det siste året.

Etter at det ble oppnådd enighet om finanstilsynssystemet i 2016, er et stort antall EU-rettsakter innlemmet i EØS-avtalen, men det er fortsatt 130 rettsakter på finansområdet som ikke er tatt inn i EØS-avtalen.

Norge er en del av EUs indre energimarked gjennom EØS-avtalen, og utviklingen av EUs energiunion er derfor av stor betydning for oss. I 2018 ble 25 pst. av EUs gassforbruk levert fra norsk sokkel. De siste rettsaktene i ren energi-pakken ble vedtatt i EU like før sommeren. Pakken vil være sentral i arbeidet med å nå energi- og klimamålene for 2030. Vi støtter EUs ambisjon om å utvikle en ren og konkurransedyktig energisektor, til lavest mulig kostnad. Norge er del av det europeiske energimarkedet, og i det nordiske kraftsamarbeidet samarbeider vi med EU-landene Sverige, Danmark og Finland. Det er i vår felles interesse å få en positiv utvikling på dette området.

Under forberedelsene av ren energi-pakken i EU har vi vært opptatt av å ivareta norske interesser, bl.a. for å sikre rammer for effektive energimarkeder og politikken videre fram mot 2030. Ivaretagelse av norske interesser er også helt sentralt når vi vurderer pakken i en EØS-kontekst. Dette er et omfattende arbeid som vil ta noe tid.

De grunnleggende elementene i norsk energipolitikk ligger fast. EØS-avtalen rokker ikke ved dette. Vi har og skal fortsatt ha full råderett over våre unike energiresurser og utformingen av energipolitikken vår.

Målet med EUs fjerde jernbanepakke er å styrke jernbanens konkurransevne, slik at person- og godstransport på bane blir mer attraktivt. Det vil være et viktig bidrag til mer klima- og miljøvennlige transportløsninger i Europa og bidra til å gjøre togferie til et godt alternativ for flere reisende.

Konkurranse er et virkemiddel for å kunne gi kundene et bedre tilbud samtidig som vi bruker skattebetalerens penger mest mulig effektivt. Flertallet på Stortinget har stilt seg bak den planlagte konkurranseutsettingen i Norge. Norge har innført konkurranse helt uavhengig av EUs fjerde jernbanepakke, rett og slett fordi regjeringa mener det er riktig politikk.

Fjerde jernbanepakke legger opp til at konkurranse skal være hovedregelen, men det åpnes for å tildele kontrakter om drift av persontogtilbud, som vi gjør med Vy i dag, under visse forutsetninger. Fjerde jernbanepakke inneholder ingen krav om at staten skal gi fra seg eierskapet til jernbanen eller råderetten over jernbanepolitikken. Staten kan fortsatt eie infrastrukturen, og Stortinget vedtar rammene og retningen for drift og utvikling av jernbanen.

Vi ser at når nye togselskaper får konkurrere om trafikkavtaler med det offentlige tilbudet, åpner vi også for nye ideer om forbedringer i togtilbudet. Norske myndigheter kommer fortsatt til å styre sikkerheten og sikkerhetstilsynet med norsk jernbane.

Det er viktig å ta del i den felleseuropeiske utviklingen av jernbanesektoren som nå pågår. Vi er i ferd med å etablere et fungerende jernbaneområde i Europa der alle virksomhetene kan forholde seg til felles sikkerhetsmetoder, der jernbanetjenester kan tilbys på like vilkår, og der ulike deler og komponenter kan kjøpes uten unødvendige byråkratiske hindre.

Vi deltar aktivt og konstruktivt i arbeidet til EUs jernbanebyrå ERA, og dette er allerede med på å styrke det felleseuropeiske arbeidet med utvikling av sikkerhetskulturen i jernbanesektoren. Altfør lenge har de nasjonale nedarvede systemene blitt bevart, og dette har gitt jernbanen et mylder av nasjonale særkrav og godkjenningprosesser som er fordyrende og hindrer utvik-

ling og nytenkning. Regjeringa ønsker at Norge skal være en aktiv bidragsyter i dette arbeidet.

Mobilitetspakken er EUs store regelverkspakke på veiområdet. Formålet med pakken er å modernisere det europeiske transport- og mobilitetssystemet. Flere av forslagene i mobilitetspakken er viktige for Norge og berører norske interesser i stor grad. I Granavolden-plattformen slår regjeringa fast at vi vil bidra til ryddige konkurranseforhold i transportnæringen. Enkelte forslag i mobilitetspakken er utfordrende, særlig revisjon av eurovignet, som altså er veipricing, og endring av reglene for markedsadgang og kabotasje. Norsk posisjon er at vi ikke ønsker å liberalisere adgangen til kabotasje.

Norge jobber aktivt for å fremme norske interesser på dette området sammen med likesinnede EU- og EØS-land i den såkalte Road Alliance. Vi ønsker å påvirke utviklingen av regelverket. Vi ønsker tydelige regler som kan kontrolleres på en effektiv måte, bl.a. gjennom rask innføring av nye teknologiske løsninger. Saken er fortsatt til behandling i EU, og vi jobber for å fremme våre interesser sammen med likesinnede EU-land.

EU vedtok et nytt regelverk for økologisk produksjon i mai 2018. Det dekker, i likhet med dagens regelverk, hele produksjonskjeden, herunder innsatsvarer, plante- og husdyrproduksjon, akvakultur, foredling samt kontroll og merking av økologiske produkter. Regelverket omfatter også krav til import av økologiske produkter fra tredjeland.

Vi vurderer regelverket som positivt med hensyn til både forenkling av dagens system for økologistandarder, innstramming av kontroll og rapportering og norske produsenters mulighet til å utvikle et større spekter av økologiske produkter. Vi er i ferd med å vurdere det nye økologiregelverket for innlemming i EØS-avtalen. Forordningen trer i kraft i EU 1. januar 2021.

Det jobbes nå med utforming av utfyllende regelverk på en rekke områder. Vi ønsker å påvirke utviklingen av dette regelverket, og vi bidrar i arbeidet for å sikre at det kan være gjennomførbart i Norge, samtidig som prinsippene for økologisk produksjon ivaretas. Regelverkspakken vil erstatte gjeldende EØS-regelverk på området.

Våren 2018 la Kommisjonen fram forslag til EUs langtidsbudsjett og rammeprogrammer for perioden 2021–2027. I forslaget legges det økt vekt på indre og ytre sikkerhet, miljø, forskning, utdanning, digitalisering og andre tiltak for å øke konkurransekraften.

Kommisjonens forslag innebærer økte bevilgninger til programmene som Norge har lang tradisjon for å delta i. Horisont 2020 og Erasmus+ er de klart største i dagens programperiode og står for ca. 85 pst. av den norske kontingenten. Kommisjonen foreslår at bevilg-

ningene til disse programmene øker med henholdsvis 45 pst. og 133 pst. i neste periode.

Deltakelse i EUs programmer er et viktig virkemiddel for å nå nasjonale målsettinger på sentrale områder. Ved å delta i EUs forskningsprogram får norske fagmiljøer tilgang til internasjonal kunnskap, kompetanse og samarbeid som bidrar til faglig utvikling. Et godt eksempel på det er da de norske forskerne May Britt Moser og Edvard Moser, som i 2014 ble tildelt Nobelprisen i medisin etter å ha mottatt midler fra bl.a. EUs rammeprogram, skulle gi råd til unge forskere:

«Søk EU-midler. Får du tilslag, betyr dette ikke bare penger. Samarbeidet gir deg også mulighet til å gjøre forskning du ikke kunne gjort alene.»

Regjeringa har gitt uttrykk for intensjonen om å delta i det nye forskningsprogrammet Horisont Europa, med forbehold om beløpets størrelse og Stortingets tilslutning.

EUs langtidsbudsjett er ikke vedtatt, og det forventes heller ikke enighet før et stykke ut i 2020. Vi foretar nå en grundig vurdering av programforslagene. Kommisjonens forslag legger opp til betydelige økninger. Fra regjeringas side vil vi vurdere nøye hvilke programmer vi skal delta i. Vi vil, sammen med Island og Liechtenstein, gi endelig tilbakemelding innen februar 2021 om hvilke vi ønsker å delta i.

Regjeringa støtter arbeidet med å finne felleseuropeiske løsninger på en felleseuropeisk migrasjonsutfordring. Migrasjonstrykket mot Europa har minket sammenlignet med toppårene 2015 og 2016, bl.a. som følge av europeisk migrasjonssamarbeid med viktige transitland. Presset på de ulike migrasjonsrutene varierer. Antallet kryssninger over den sentrale middelhavsrueten fra Libya til Italia har gått betydelig ned sammenlignet med i fjor. Det samme gjelder den vestlige ruten fra Marokko til Spania, der økningen var betydelig i 2018.

Det siste året har det derimot vært en markert økning av ankomster til Hellas fra Tyrkia. Tall fra Europakommisjonen per 15. oktober viser at det hittil i år er registrert 50 000 ankomster til Hellas. Det er 32 pst. flere enn i samme periode i fjor, og særlig er økningen stor for ankomster sjøveien.

Det totale antallet asylsøkere og irregulære grensepasseringer i EU-landene er dermed fortsatt høyt. Det samme er dessverre dødeligheten. Andelen omkomne i Middelhavet hittil i år sammenlignet med den samme perioden i fjor har gått noe ned, fra ca. 1,4 pst. til 0,8 pst., ifølge Den internasjonale organisasjonen for migrasjon. Det kan trolig knyttes til at en større andel er blitt reddet av både libysk og tyrkisk kystvakt.

Som sagt støtter regjeringa arbeidet med å finne felleseuropeiske løsninger på migrasjonsutfordringen. Når en

permanent fordelingsmekanisme er på plass, er Norge innstilt på å ta sin del av dette ansvaret.

Tyskland, Frankrike, Italia og Malta la på EUs innenriksministermøte 8. oktober fram en midlertidig fordelingsmekanisme for migranter som plukkes opp på den sentrale middelhavsrueten. Det innebærer at Italia og Malta åpner sine havner. Til gjengjeld forventes det at øvrige EU-land bidrar til omfordeling av de migrantene som ankommer.

Mekanismen slik den ble presentert 8. oktober, møtte ikke våre krav. Det samme mente våre nordiske naboland. Men vi vil fortsette å delta i diskusjonene om løsninger og mekanismer, som vi har gjort hele veien.

Regjeringa fører en helhetlig og langsiktig politikk for å møte migrasjonsutfordringene. Gjennom vår satsing på helse, utdanning, jobbskaping og næringsutvikling bidrar vi til å bedre folks muligheter til å få et bedre liv i sine hjemland.

Siden 2016 har vi bidratt med 200 mill. kr til EUs flergiverfond for Afrika. Regjeringa er positiv til å bidra til en ny finansieringsmekanisme når flergiverfondets mandat utløper i 2020. Disse tiltakene bidrar til å bote på noen av de underliggende årsakene til migrasjon.

Norge bidrar til å gjenbosette flyktninger som evakueres fra Libya. Vi styrker også det europeiske grensekontroll- og asylsystemet gjennom vår støtte til Frontex og EUs byrå for asylspørsmål samt EØS-midler til Hellas, Bulgaria og Romania. Vi bidrar også med EØS-midler til Hellas, Bulgaria og Romania med vekt på å styrke mottakapasiteten, og da særlig i Hellas.

Disse tiltakene svekker insentivene for den irregulære migrasjonen. Samtidig tar vi vår del av ansvaret for å lette den humanitære byrden i en fastlåst situasjon med strandede flyktninger.

De siste årene har vi erfart at rettsstatsprinsipper er under press i europeiske land. Rettsstatsprinsippene er en forutsetning for demokrati og grunnleggende menneskerettigheter. Det er også en garanti for at det indre markedet og EØS og annet regelbasert samarbeid skal fungere. Gjensidig tillit til hverandres rettssystemer er det fundamentet som både EU og EØS bygger på.

Uavhengige domstoler er grunnleggende for en vel fungerende rettsstat. EU-domstolen har i flere saker, senest fra i sommer, slått fast medlemsstatenes plikt til å sørge for uavhengige domstoler. Uten uavhengige domstoler er det vanskelig for staten å sikre individets frihet og rettigheter.

I sommer la Kommisjonen fram en melding med forslag til å styrke rettsstaten i EUs medlemsland gjennom bevisstgjøring, forebygging og håndheving. Forslaget omfatter fremme av en rettsstatskultur, opprettelse av en ny rettsstatsmekanisme for alle medlemslandene

og sterkere fokus på håndheving ved hjelp av EU-domstolen.

Det er positivt at den nye kommisjonspresidenten Ursula von der Leyen ønsker å videreføre en fast linje og ta dette arbeidet videre. Jeg vil også gi honnør til det finske EU-formannskapet, som har forsvar av rettsstatsprinsipper som en prioritert oppgave.

Vi vil styrke vår egen innsats og aktivt fremme rettsstatsspørsmål både nasjonalt, bilateralt og globalt. Godt styresett er viktig for å fremme demokrati og rettsstat. Vi vil derfor også prioritere å følge opp tiltak som kan bekjempe korrupsjon, og fortsatt følge opp FN-konvensjonen mot korrupsjon.

EØS-midlene skal bidra til sosial og økonomisk utjevning i Europa. EØS-midlene er også viktige i arbeidet med å fremme demokrati og rettsstat. I den nye perioden med EØS-midler har vi inngått avtaler om hva midlene skal brukes til, med 14 av 15 mottakerland. Vi forhandler fortsatt med Ungarn, hvor det gjenstår å komme til enighet om forvaltningen av fondet for sivilt samfunn.

Det er et ufravikelig prinsipp at forvaltning av EØS-midlene til sivilt samfunn skal skje uavhengig av myndighetene – uansett hvilket land det dreier seg om. Så langt har ikke Ungarn vært villige til å akseptere en løsning som sikrer at forvaltningen av midlene til sivilt samfunn skal skje uavhengig av myndighetene. Giverne – Island, Liechtenstein og Norge – står sammen om dette som et ufravikelig prinsipp.

Vi fortsetter å følge nøye med på utviklingen av sivilsamfunnet i samtlige mottakerland. Vi har avtalt med flere av disse å prioritere samarbeid om justissektoren og er i forhandlinger med bl.a. Polen om et slikt program.

Kampen mot klimaendringene må intensiveres, og alle land må gjøre sin del. Ungdom over hele verden tar til gatene og kjemper for miljøet. Finlands EU-formannskap har jobbet med EUs lavutslippsstrategi og har diskusjonen om klimanøytralitet i 2050 høyt på sin prioriteringsliste.

Norge leverer på sine klimamål. Systemet og samarbeidet med EU fungerer. Derfor er det naturlig for Norge å gå sammen med EU i arbeidet med å få ned klimagassutslippene.

EU har, som Norge, ambisjon om å sende sin lavutslippsstrategi til FN i 2020. Det er et solid flertall blant EU-landene om at klimanøytralitet i 2050 skal være EUs mål. Enighet om dette krever imidlertid enstemmighet, og Polen, Ungarn, Tsjekkia og Estland har så langt gått imot.

Diskusjonen går i stor grad på kravet om økt finansiering for å sikre en rettferdig omstilling fra de sentrale europeiske landene, mens andre land løfter fram bud-

skapet i delrapportene fra IPCC, som viser at det haster med omstilling for å unngå at den globale oppvarmingen overstiger 1,5 grader.

Den nye kommisjonspresidenten har signalisert at hun vil arbeide for å forsterke EUs klimamål for 2030. Regjeringa jobber for, og vil oppfordre kommisjonspresidenten til, at EUs samlede ambisjonsnivå skal være 55 pst., og vi vil melde inn et forsterket norsk klimamål i tråd med EUs ambisjoner.

Norge har ambisiøse mål for å redusere klimagassutslippene, og vi samarbeider tett med EU, som har en ledende rolle internasjonalt for å få dette til. I morgen vil EØS-komiteen innlemme EUs klimaregelverk for 2030 i EØS-avtalens protokoll 31. Med dette legger vi grunnlaget for en felles oppfylning av klimamålet i 2030.

Norge mener et sentralt element vil være utvikling av konkurransedyktig nullutslippsteknologi. Regjeringa er derfor glad for at EUs nye forskningsprogram for 2021–2027 legger særlig vekt på utvikling av nullutslippsteknologi. Vi er overbevist om at CO₂-fangst og -lagring bør være en sentral del av Europas langsiktige strategi for å redusere utslippene. Det er derfor veldig bra at CCS får økt oppmerksomhet i Horisont Europa.

Brexit-prosessen har demonstrert hvor tett sammenvevde vi er i Europa, og hvor kostbart det er å trekke seg ut av det europeiske samarbeidet. Det viser også med all mulig tydelighet at det ikke er i norsk interesse å snu ryggen til det indre marked og EØS. Brexit innebærer at EU mister en viktig medlemsstat og vi en viktig partner i EØS. Samtidig har brexit bidratt til å styrke, snarere enn å svekke, samholdet i EU. Det kan trenge gitt de utfordringene EU og Europa møter i tida framover.

Hvordan løsningene på utfordringene blir, gjenstår å se. Men løsningene blir verken lettvinne eller nasjonale, slik en del populistene gjerne vil ha oss til å tro. Europa er vårt kontinent, og utviklingen av Europa skal og må engasjere oss. Det tilsier at vi bør søke mer samarbeid med våre europeiske naboer, ikke mindre.

Presidenten: Presidenten vil foreslå at redegjørelsen om viktige EU- og EØS-saker legges ut for behandling i et senere møte i Stortinget. – Det anses vedtatt.

Sak nr. 3 [10:38:20]

Redegjørelse av justis- og innvandringsministeren om bemannings- og beredskapssituasjonen i politiet (Det vil bli debatt umiddelbart etter redegjørelsen)

Statsråd Jøran Kallmyr [10:38:48]: Jeg har blitt bedt om å komme til Stortinget for å holde en redegjørelse om bemannings- og beredskapssituasjonen i politiet, slik mindretallet i Stortinget har ønsket. Jeg understre-

ker at jeg ønsker å avgrense redegjørelsen til det mindretallet har etterspurt, nemlig bemannings- og beredskapssituasjonen, og jeg viser også til at jeg i løpet av høsten vil fremme en stortingsmelding om selve oppfølgingen av nærpolitireformen. Jeg vil derfor ikke komme nærmere inn på selve politireformen i løpet av denne redegjørelsen.

I 2013 var politibudsjettet i Norge på i overkant av 12 mrd. kr. Det var i underkant av 8 000 politifolk, hvorav 7 800 var politiårsverk i distriktene, i tjeneste rundt omkring i landet. Erfaringene fra 22. juli og andre forhold som allerede i 2008 var behandlet i rapporten «Politiet mot 2020», viste store kapasitetsproblemer i politiet både hva gjelder etterforskning og politipatruljen, og ikke minst knyttet til beredskap.

Allerede i 2008 ble det en politisk ambisjon om at det skulle bli to politifolk per tusen innbyggere i Norge. For å klare dette målet måtte utdanningskullene økes. Denne regjeringen har fulgt opp ambisjonen om å få to politifolk per tusen innbyggere i Norge i løpet av 2020. Dette har blitt gjort gjennom en systematisk oppbygging av politidekningen gjennom flere år – fra 1,71 i fjerde kvartal 2013 til 1,95 politifolk per tusen innbyggere i første kvartal 2019.

Fra 2013 og til og med september 2019 har det kommet i underkant av 1 700 flere politiårsverk i Norge. Om lag 1 500 av disse politiårsverkene befinner seg nå rundt omkring i politidistriktene. Oslo er det politidistriktet som har fått den største økningen. De har fått en økning på om lag 350 politiårsverk, i tillegg til 50 jurister og flere sivilt ansatte siden 2013.

Det har bl.a. også vært en kraftig økning i politiresursene til beredskapstroppen. Dette er riktignok en nasjonal beredskapsstyrke, men de brukes også aktivt i patruljeringen i Oslo, særlig på nattetid og helg. Vi går ikke ut med konkrete tall på beredskapsstyrken, siden dette er informasjon som vi av sikkerhetsmessige årsaker ikke ønsker å gå ut med offentlig, men utover beredskapsstyrken er det også en kraftig økning i selve politidistriktet. Oslo politidistrikt har nå en politidekning på 2,48 politifolk per tusen innbyggere.

I brevet fra mindretallet etterspørres det informasjon om hvor økningen av antallet politistillinger er. Felles for alle politidistrikt er at de har fått en klar styrking av antallet politifolk hvis en sammenligner med 2013. Sør-Øst og Øst politidistrikt ble eksplisitt nevnt i brevet, og disse politidistriktene har fått en økning på henholdsvis 79 og 187 politiårsverk mellom 2013 og første kvartal 2019.

Men hvordan er de nye ressursene fordelt, og hva jobber de med? Vi har tall på at nye stillinger mellom 2016 og 2018 er disponert på følgende måte: 43 pst. av dem har gått til politioperative stillinger, og det er her vi

f.eks. har politipatruljen. 33 pst. av dem har gått til etterforskning. 10 pst. har gått til forvaltning. Forvaltning er de som holder på med pass, våpensøknader, utdanningsaker, ID-saker osv. 7 pst. er dedikert til forebygging, 2 pst. driver med å opparbeide kunnskap, og så har vi en annen sekkepost på 5 pst.

En annen myte som har fått festne seg, er at det er de sentrale etatene, slik som Kripes, Økokrim og POD, som har fått økningen av de nye ressursene. Det er riktig at det i årene 2015 og 2016 var en forsiktig økning i andelen av politiet som jobbet i POD og særorganer. I 2015 og 2016 planla man politireformen, og da var andelen som arbeidet i særorganer, oppe i 8,3 pst. Dette er tatt ned til 7,5 pst. i 2019. Til sammenligning var andelen i 2014 på 7,6 pst. Dette betyr at 92,5 pst. av alle politiresurser i Norge jobber i politidistriktene.

Det er sjelden vi ser så store skifter i kriminalitetstrendene som vi har vært vitne til i de siste årene. Vinningskriminalitet har alltid vært den desidert største andelen av all kriminalitet i Norge, men den kriminaliteten har siden 2014 falt med 36 pst. Det er ganske oppsiktsvekkende, fordi det var den aller største posten, og totalt sett har også kriminaliteten i Norge sunket, med 15 pst. i samme periode. Likevel kan vi jo forstå årsakene. Antallet lommetyverier, innbrudd og personran har sunket dramatisk siden 2013, både fordi det er gjort mye bra politiarbeid, og fordi 15 000 kriminelle utlendinger er uttransportert fra Norge, men også fordi atferden vår har endret seg. I dag har vi langt mindre kontanter på oss. Vipps og betalingskort har fullstendig overtatt for kontantene. Vi sikrer hjemmene våre bedre, og mobiltelefoner og annet personlig utstyr er mindre attraktivt å stjele fordi teknologien har gjort produktene sikrere.

Men nettopp teknologiutfordringene er også det som nå er de største utfordringene for norsk politi, og her går utviklingen rasende fort. La meg forsøke å sette dette i et perspektiv: Da jeg vokste opp, var min verden mye mer lik min fars verden enn den verden mine barn vokser opp i i dag, sammenlignet med min verden. Da faren min vokste opp, var det tv, det var radio, det var telefon, og det var det i min barndom også. Men det barna mine vokser opp i, er noe helt annet, det er en helt annen teknologisk verden, der USA og Europa er bare noen få tastetrykk unna.

Nå går utviklingen raskere enn noen gang. Det tok 78 år før 50 millioner personer brukte telefonen. Det tok 38 år før 50 millioner hadde radio. Da Pokémon Go kom, tok det bare 19 dager før 50 millioner brukte den. Denne rivende teknologiutviklingen har også stor betydning for kriminalitetsbildet. Teknologien har ført til en stor reduksjon i den tradisjonelle kriminaliteten, men det har også åpnet opp for en annen og alvorlig kriminalitet, og det er den kriminaliteten som har økt

mest, nemlig overgrep mot barn. Bare siden 2014 er det en økning på 162 pst. i saker med overgrep mot barn under 16 år. Internett og nettbaserte løsninger brukes f.eks. til å presse norske gutter og jenter på rommene sine til å begå overgrep mot seg selv. Dette er det kyniske personer som står bak, de utnytter usikre ungdommer og lurer dem til å utlevere nakenbilder av seg selv, og deretter starter utpressingen. Ungdommene blir truet med at nakenbildene skal bli spredt rundt til f.eks. Facebook-vennene deres. Tenk dere å være 16 år og bli utsatt for noe slikt.

Et selvmord som lensmannen i en liten bygd i Norge fortalte om, viste seg å ha bakgrunn i en utpressingssak der en gjeng marokkanere satt i Marokko og utga seg for å være en jevnaldrende jente. De fikk dermed lurt ut et nakenbilde av en ung gutt, og deretter startet utpressingen.

En slik trussel kan for mange ungdommer være mye verre enn å bli frastjålet en jakke eller en mobiltelefon. Derfor er det også opprettet enheter for digitalt politiarbeid i alle politidistrikt, og det opprettes nå – i distrikt for distrikt – nettpatroljer, og det skal det bli i alle distriktene. På den måten kommer også politiet nær den yngre garde, de som ikke er vant til å ringe, men som er vant til å chatte. På den måten bygger vi tillit og åpner kanaler på ungdommens premisser.

Teknologien har også åpnet et helt nytt univers for kriminelle. Via Darknet kan man få kjøpt og solgt nær sagt alt av kriminalitet. Her blir det tilbudt stjalne kredittkort. Narkotika selges med både kvalitetsstempel og ratingsystem fra selgerne. Her kan man få kjøpt våpen, som maskingevær og håndgranater, og man kan også få kjøpt overgrepsmateriale av barn, eller bestille et direkteoverført overgrep av et lite barn på Filippinene. Noen få tastetrykk på en internettside – og vipps, så kan en bevege seg inn i et kriminelt univers helt uten IP-sporing. Dette er som eBay, bare at produktene er illegale. Her i salen er det kanskje få som kjenner til hvordan de skal gjøre det, men jeg er nok redd for at de fleste 14-åringene ute vet godt hvordan de skal gjøre dette.

Skal vi ha et politi som kan oppklare og forhindre kriminalitet, holder det ikke lenger med bare det tradisjonelle politiet. Vi må også ha et politi som er i stand til å beskytte barn og unge, eldre og bedrifter fra å bli svindlet, utnyttet og utsatt for overgrep via nett. Vi er nødt til å ta inn over oss et kriminalitetsbilde der Egon Olsen er byttet ut med Simon Leviev, Tinder-svindleren. Derfor har også regjeringen satset på å bygge opp IT-kompetansen i hvert eneste politidistrikt, for det som skjer nå over hele Norge, det skjer på gutte- og jenterommet både i de små og i de store kommunene.

Men det er ikke bare i politidistriktene vi har bygget opp IT-kapasiteten. Kripos har blitt styrket for å kunne

både etterforske og bistå distriktene. Vi har opprettet cyberkrim-senteret NC3. De har en kompetanse på IT-krim som er fullt på høyde med de beste i verden.

Selv om kriminaliteten totalt har gått ned med 15 pst., er den kriminaliteten som har gått opp, tung kriminalitet, som tar veldig mye av etterforskningsressursene. Tidsbruken på ulike saker varierer veldig, fra et gjennomsnitt på fem timer på en enkelt vinnings sak til 2 226 timer på draps- eller drapsforsøkssaker. Det gjør at 2,9 pst. av sakene politiet håndterer, binder opp 32,5 pst. av ressursene. Dette er de mest alvorlige og vanskeligste sakene, men vi er nødt til å ta dem, for dette er den kriminaliteten som kan holde et barn fanget i et hjem med overgrep, drapssaker, forferdelige familievoldssaker, voldtekter og de største narkotikasakene.

Selv om teknologien brukes til ren IT-krim, er det også som regel en hybrid der teknologi brukes til å gjennomføre tradisjonell kriminalitet, vi står overfor. Et godt eksempel på dette er ungdomsvold, som i de siste dagene rettmessig har fått mye fokus. Snapchat og sosiale medier brukes aktivt til å bygge opp status, utpresse andre ungdommer med juling om de ikke betaler, og lignende. Bevisene befinner seg ofte i den digitale verden. Da må vi ha et politi som kan trenge inn i den digitale verden, men også et politi som kan rydde opp på gata og drive med forebygging.

Det er alltid en balansegang for politiet hva slags kriminalitet man skal prioritere. Det kommer an på trender. Blir det mange lommetyverier, ja, da må det prioriteres hardt i en periode, for folk skal jo føle seg trygge. Nå prioriteres ungdomskriminaliteten, og det er bevilget ekstra ressurser til dette både i 2019 og i forslaget til budsjett for 2020.

Selv om vi har en ny type kriminalitet, vil det også være stort behov for politi på bakken og da særlig politipatroljen, og det er også her mye av kritikken og påstandene om nedbemanning har kommet. Først vil jeg understreke at alle distrikter har fått en økt bemanning: Det er 1 500 flere politiårsverk siden 2013. Men har dette gått til å styrke politipatroljen?

Politidirektoratet har gjort en måling første fredag i februar hvert år mellom klokka seks og sju på kvelden, og den viser at omfanget av politiansatte i patrulje i politidistriktene har økt fra om lag 350 i 2013 til i underkant av 570 i 2019. Det er en økning på om lag 60 pst. Mye kan tyde på at politiet har lyktes med å flytte ressurser også fra dagtid til midt i uken og til helgekveld, da det er størst behov. Dette skal vi komme med en nærmere analyse av i selve stortingsmeldingen.

Gjennom et økt fokus på etterretning klarer nå politiet i større grad enn før å planlegge hvor de bør sette inn ressursene, og til hvilken tid. Dette har også en klar og forebyggende effekt, at det f.eks. er synlig politi utenfor

et utested der en konsert blir holdt – kanskje ikke alltid på de mest kjente utestedene, men politiet kommer dit fordi de har fanget opp at en gruppe som ofte havner i bråk, skal dit. Eller det kan være ungdommer som har avtalt sted for slåssing via sosiale medier – da er det viktig at politiet plasserer seg der for å forebygge.

Da jeg selv var ute med patruljen i Oslo, fikk jeg inngående forklaring på hvorfor politiet var til stede på de ulike stedene rundt omkring i Oslo. Det var helt bevisst, og det var et resultat av et etterretningsarbeid i forkant. Selvsagt bommer også politiet, for det er umulig å spå hvor kriminelle handlinger skjer til enhver tid, men dersom man klarer å plassere seg der det er størst sannsynlighet for at kriminaliteten skjer, da vil det ha en forebyggende effekt. Men dette er også veldig vanskelig å måle, for hvordan måler man egentlig at et lovbrudd ikke har skjedd?

Oslo-politiet har som nevnt en nøye vurdering foran hver helg av hvor de skal plassere seg, og det skjer nå i alle politidistrikter i større eller mindre grad, og det er en av de tingene som kommer i politireformen. Men dette blir jo litt som i fotball: Driver man med mannsmarkering av den utrolig gode playmakeren på motstanderlaget, da øker også risikoen for at andre får mer rom på banen.

Selv om forebygging er vanskelig å måle, føler jeg meg likevel trygg på at mange kriminelle handlinger har blitt unngått ved å jobbe etter en slik metode. Senest i dag så vi at Stavanger-politiet var ute og sa at de i hvert fall hadde avverget mange masseslagsmål.

Er vi likevel i mål? Er alt rosenrødt? Nei, det er det ikke. Norsk politi er i en omstillingsfase, en krevende omstillingsfase. Nye metoder skal innarbeides, og personell skal kurses. Når personell kurses, er de ikke på patrulje og driver ikke med etterforskning. Dette er dilemmaer: Skal man ta seg tid til nødvendig trening og kursing? Dette er selvsagt ressurskrevende og tynner ut ressursene. Det er derfor en balansegang mellom kvalitet og kvantitet – og av og til er kvantitet det som faktisk blir kvalitet.

Størst belastning ble det i begynnelsen av reformen. I stortingsmeldingen kommer vi til å se nærmere på ressursbruken til obligatorisk trening og kurs. Det kan hende at tiden er moden for å gjøre enkelte justeringer der for å frigjøre mer ressurser til operativt arbeid.

Vi er et langstrakt land, med fjorder og fjell. Mange plasser er det tynt befolket. Men kriminalitet skjer også der. Hvordan kan et moderne politi jobbe bedre enn før, og hvordan får vi den økte kvaliteten også ut i havgapene?

Politiarbeid på stedet er et viktig kvalitetstiltak. Felles straffesaksinntak kan være et annet tiltak, som i samarbeid med politiet ute i felten sikrer både mer effektiv drift og økt kvalitet. På Leknes i Lofoten møtte vi et ek-

sempel på det for en liten stund siden. Ansatte ved lensmannskontoret på Leknes fortalte om en alvorlig overgrepssak. Den ble håndtert gjennom politiarbeid på stedet. Ikke bare det: Det interessante var historien lokale politifolk fortalte om hvordan de håndterte hendelsen i samspill med jurist og etterforskere på politikammeret i Bodø, som da bidro med etterforskningsplaner, kompetanse, stilte kontrollspørsmål og tok tak i de spørsmålene som bedre kunne håndteres av politikammeret enn av politiet i felten, som da var opptatt med å håndtere pågripelsen av gjerningspersonen og oppfølgingen av den voldsutsatte. Det ble gjennomført innledende avhør og sikring av spor på åstedet. Spisskompetansen som satt i Bodø, ble direkte overført til Leknes, og det i løpet av veldig kort tid. Samarbeidet gjorde at ressursene både i Bodø og på Leknes ble disponert fullt ut, slik at kapasiteten ble utnyttet maksimalt de første og viktigste timene i initialfasen av saken.

Det disse engasjerte politifolkene fortalte, var at samarbeidet sikret en bedre håndtering av hendelsen enn man ville hatt tidligere. Kvaliteten ble rett og slett høyere. Faren for feil eller glipper ble redusert, og hendelsen ble alt i alt håndtert bedre enn tidligere. Vel så viktig: Dette er hvordan et moderne politi sikrer at de som bor i Distrikts-Norge, sikres en akkurat like god oppfølging fra politiet som de som bor i de større byene.

Men det er ikke nok at kvaliteten skal være god. Det må også komme en politipatrulje. Her fokuserer man på de lensmannskontorene som har blitt fjernet. Da har jeg lyst å ta et eksempel fra mitt eget hjemfylke. Lensmannskontoret i Aukra dekker tre kommuner, Sandøy, Midsund og Aukra, med én lensmann, én lensmannsbetjent og én kontormedarbeider. Lensmannskontoret med politiskilt på veggen håndterte både sivile oppgaver og etterforskning. Det som «gamlelensmannen» fortalte meg, var at han var oppgitt over forestillingen om at det var han og lensmannsbetjenten som kom og rykket ut ved en hendelse. Det sier seg selv, egentlig: Hvordan kan to politifolk være tilgjengelig 24 timer i døgnet, året rundt?

For de tre kommunenes vedkommende har det siden 2003 vært et felles vakt samarbeid med Molde. Dermed forsvinner ikke beredskapen idet kontorlyset slås av og lensmannen går hjem. Innbyggerne i disse tre kommunene ivaretas av en døgnkontinuerlig bemanning fra det som vi i dag kaller «Geografisk driftsenhet Romsdal». Det er dette som gjør at vi evner å ha et tilgjengelig politi døgnet rundt og året rundt også i de mindre byene og i Distrikts-Norge. Det er derfor vi må innse at kontoret i seg selv ikke var nok til å håndtere disse hendelsene. Dette må håndteres av trente politifolk med en såkalt IP-godkjenning. De er trent og rustet til å gripe inn i hendelser der folk føler seg truet.

Det er også beskrivelser av folk som ikke får hjelp i tide. Det tar vi på alvor, men vi må også erkjenne at feilvurderinger kan skje, eller at den nærmeste politipatruljen er langt unna, som følge av at de er på et annet oppdrag. Men innsatsevnen har blitt styrket gjennom en økning av innsatspersonell i kategori 3, altså IP3, i politidistriktene. Siden 2013 har antallet IP3-godkjenninger økt fra om lag 650 til 1 050 i 1. tertial 2019. Dette er personell som får mer trening og er rustet til å håndtere ekstra krevende situasjoner i politidistriktene inntil de får støtte fra nasjonale bistandsressurser, som f.eks. ved kidnappinger eller terrorhandlinger.

Hvordan er resultatene? Responstid er den tiden det tar fra politiet får melding om en hendelse, til første politipatrulje er på stedet. Siden 2015 har politiet målt hvor lang tid de bruker på slike hasteoppdrag, dvs. de mest alvorlige hendelsene, hvor liv og helse står i fare. Kravene som stilles til politiets responstid, er et uttrykk for hva befolkningen kan forvente seg av sitt lokale politi. Her er ikke alt rosenrødt, men det er heller ikke svart, slik enkelte prøver å framstille det som.

Responstiden ble målt første gang i 2015. Siden den gangen har det blitt langt flere oppdrag som måles, siden dette har blitt mer innarbeidet i rutinen. Det er valgt å stille krav til hvilken responstid politiet skal holde seg til i 80 pst. av hasteoppdragene. Det er stilt ulike krav til responstid ut ifra hvor oppdragene skjer. I tettsteder hvor det bor 20 000 eller flere innbyggere, er kravet om responstid satt til 11 minutter. I 2. tertial 2019 brukte politiet 12 minutter. I tettsteder hvor det bor 2 000–20 000 innbyggere, er kravet til responstid satt til 19 minutter. Dette ble innfridd i 2. tertial 2019. For tettsteder med 2 000 eller færre innbyggere er kravet til responstid 30 minutter. I 2. tertial 2019 brukte politiet 31 minutter.

Dette viser at vi ikke innfrir, men at vi er nær ved å innfri i alle kategorier. Men jeg synes ikke det er godt nok at responstidskravene ikke er nådd i to av kategoriene. Her må resultatene bli bedre, men det er heller ingen grunn til å male fanden på veggen.

Også de nasjonale beredskapsressursene er en svært viktig ressurs. Siden 2013 er beredskapstroppen styrket med 60 pst. flere tjenestepersoner. Den økte bemanningen har gjort det enklere å kunne ha en del av beredskapstroppen døgnkontinuerlig tilgjengelig på 5 minutter. Beredskapstroppen kan nå også bruke de nye politihelikoptrene som skarpskytterplattform. De nasjonale beredskapsressursene vil fra 2020 ha en økt kapasitet og kan da operere i store deler av Sør-Norge på under to timer, som følge av at vi har fått politihelikopter med transportkapasitet. Dette betyr at beredskapstroppen endelig har blitt en ordentlig nasjonal innsatsgruppe. Når vi er inne på helikopter: Et av de nye

politihelikoptrene er utstyrt med topp moderne overvåkingsutstyr og kan bistå distrikter på kort tid i hele østlandsområdet – og i Sør-Norge i løpet av litt lengre tid. Med langt større rekkevidde og transportkapasitet kan dette helikopteret gjennomføre oppdrag i Hallingdal med f.eks. hundefører i løpet av relativt kort tid.

For å redusere responstiden og øke etterforskningskapasiteten har regjeringen i sitt budsjettforslag for 2020 foreslått en rekke styrkinger av norsk politi. 100 mill. kr er øremerket til å ansette nye politistudenter som går ut av Politihøgskolen i 2020. Legg merke til at denne øremerkingen skal sikre at de får jobb halve året, for de går tross alt ut i juni, og på sommeren er de sommervikarer. Helårseffekten er 200 mill. kr. Dette skal gå til å ansatte politistudenter i nye politistillinger, som kommer i tillegg til de som erstatter dem som går av naturlig i etaten.

I tillegg følger vi opp fjorårets budsjett med 150 mill. kr til helårseffekten for dem som ble ansatt i fjor. I 2019 kom det også en ekstrabevilgning på over 150 mill. kr til politiet i revidert nasjonalbudsjett.

Etterforskningskapasiteten må styrkes, og derfor har regjeringen foreslått å bevilge 83 mill. kr til dette. Dette foreslås nå som frie midler til politidistriktene, fordi det er ulikt behov i de ulike distriktene. Derfor må pengene brukes lokalt, der skoen trykker mest på etterforskningsfeltet, enten det er påtalejurister, flere etterforskere eller for å heve statusen på dem som er der nå, slik at man greier å beholde dem.

Noen har reagert på at inntaket til Politihøgskolen skal reduseres fra 550 til 400. Men dette er en naturlig utvikling når måltallet, to politifolk per tusen innbyggere, nås i 2020. Fortsatt vil det imidlertid være først i 2023 at antallet framtidig politiutdannede blir redusert til 400. Dersom politiet ansetter alle tilgjengelige framtidig politiutdannede fram til 2025, vil man ha en politidekning på 2,13 politiårsverk per tusen innbyggere i Norge i 2025. Befolkningsveksten er selvsagt tatt med i beregningen.

Til sammenligning hadde Sverige 2,03 politifolk per tusen innbyggere i 2016, ifølge Eurostat. Ifølge den samme statistikkilden hadde Danmark 1,86 og Finland 1,37. Særlig Sverige har en kriminalitetsutfordring vi ikke kommer i nærheten av i Norge. Det burde være velkjent for de fleste. Det skal legges til at Sverige allerede har planlagt å øke politistyrken sin med 10 000.

Jeg vil også understreke at vi er litt usikre på hva som ligger til grunn for denne Eurostat-målingen, så vi kan ikke gå god for at dette måles likt i alle landene.

Er det hugget i stein at det skal være bare to politifolk per tusen innbyggere? Nei, det er det ikke. Det er nettopp derfor det er på Politihøgskolen i Oslo vi tar kuttet, for da har vi en større fleksibilitet til å kunne øke

inntaket på et senere tidspunkt, hvis det viser seg å være nødvendig. Særlig aktuelt kan det være med en spesialisering, et masterløp, slik at flere av de spesialistene som politiet trenger, kan hentes inn som politiutdannede personer som først har tatt en bachelor, og etterpå kanskje har gått et masterløp, eller har tatt en annen type spesialisering. Er det noe vi vet, så er det at vi trenger mer spesialisering i politiet framover.

Vi trenger både å ha god responstid og å håndtere den nye kriminaliteten. Politi-Norge er fortsatt i en kritisk fase av reformen. Omstruktureringene ble ferdig i 2018, men det skjer fortsatt mange tilpassinger og endringer rundt omkring i politidistriktene. Det er mange som har fått nye roller, nye politimetoder skal læres, og de skal brukes. Totalt berører reformen 17 500 ansatte. Det er en svær reform, men de kriminelle tar ikke pause på grunn av reformarbeid i politiet. Derfor blir det belastende når man skal gjennomføre de investeringene man gjør i personell og kunnskap, samtidig som kriminaliteten holder fram – og faktisk øker når det gjelder den groveste og mest alvorlige kriminaliteten.

For å kunne klare dette løftet har politiets budsjetter med budsjettforslaget for 2020 totalt blitt økt med 35 pst. siden 2013. Dette er en økning på 4,4 mrd. kr siden regjeringen tiltrådte, hvorav 3,3 mrd. kr er på politiets driftsbudsjett. Dette er en reell økning, dvs. at beløpet er korrigert for pris- og lønnsjustering. Endringer knyttet til budsjettering og utgifter til merverdiavgift og pensjon er også tatt med. I perioden 2013–2019 er veksten til politidistriktene reelt på 1,9 mrd. kr.

Det blir mange tall i en slik redegjørelse, men fakta er ofte tall når man spør etter beredskap og bemanning. I stortingsmeldingen som kommer i løpet av høsten, vil regjeringen legge fram for Stortinget en grundig vurdering av hvor vi nå står, under ett år etter at det siste politidistriktet gjennomførte sine strukturendringer. Der vil vi også peke på veien videre framover og hvilke grep regjeringen ønsker å gjøre framover for å sikre at vi får et enda mer robust politi og enda flere folk ute på gaten i politioperative stillinger.

Vi må huske på at politiets oppgaver er ganske komplekse, og at politipatruljen er bare en del av de ti tusen politifolkene som i etaten står på dag og natt for å holde oss trygge. Som redegjørelsen viser, kan man ikke bare sammenligne ett tall fra det tidligere Politi-Norge med det nye Politi-Norge.

Trygghet skapes gjennom både politi på gaten, forebygging og gode etterforskere. Men for at alt dette skal fungere godt, er vi avhengig av at alle ledd fungerer godt, fra meldingen kommer inn til OPS, til påtalejuristen avgjør ønsket reaksjonsform.

Jeg føler meg likevel trygg på at politiet i sin nåværende tilstand er i stand til å gi nødvendig trygghet til be-

folkningen. Men det er definitivt et behov for forbedringer, og det er nettopp derfor regjeringen har satset på politiet i sitt budsjettforslag. Hvis regjeringen hadde ment at alt var bra, hadde vi kommet til å levere et budsjettforslag der vi kun hadde justert for lønns- og prisvekst, men i det budsjettforslaget vi har levert, er det en betydelig satsing på politiet – reelt sett med 350 mill. kr.

Nils T. Bjørke hadde her teke over presidentplassen.

Presidenten: Presidenten vil no, i samsvar med § 45 i Stortingets forretningsorden, opna for ein kort kommentarrunde, avgrensa til eit innlegg på inntil 5 minutt frå kvar partigruppe og avsluttande innlegg frå statsråden.

Lene Vågslid (A) [11:11:48] (leiar i komiteen): Eg hadde to ting skrivne ned på arket mitt før eg kom opp her i dag:

1. Høyrer eg ein justisminister som erkjenner dei faktiske problema som alle kjenner til?
2. Er justisministeren, som øvste mann i Justisdepartementet, villig til no å setje i verk tiltak for å gjere noko med den situasjonen me kjenner så godt til ute?

Det var det lite å høyre om – sjølv om eg er glad for at justisministeren i det minste erkjenner at det er store utfordringar knytte til responstida. Det er stor ueinighet knytt til om ein kjem til å nå målet om to per tusen til neste år. Til det vil eg berre oppfordre alle som er interesserte, til å sjå på måten ein tel på.

Så snakkar justisministeren ein del om den store utfordringa me har med seksuelle overgrep og vald i nære relasjonar. Det er eit samfunnsproblem, det er alvorleg kriminalitet, og dei som er offer for denne typen kriminalitet, står no i veksande køar. Det er desse offera me snakkar om når me reagerer på at restansane veks i politidistrikta – at det er for få påtalejuristar, at det er for få etterforskarar. Den situasjonen har ikkje Framstegspartiets sju justisministrar gjort noko med. Det er utruleg lite som er gjort med akkurat den situasjonen.

Det seier òg lite grann om kvar me er, når 20 000 personar som bur på Nesodden – eg er frå Dalen, der bur det 1 000 personar – ikkje kan rekne med at politiet held responstidskrava. Eg meiner det er eit overordna problem at dei sju justisministrane frå Framstegspartiet ikkje har sett politiet i stand til å takle både dagens og morgondagens kriminalitet. Som justisministeren heilt riktig seier, tek ikkje dei kriminelle fri. Dei har teke veldig lite fri i det siste – viss ein ser korleis det var her i Oslo i helga. Det me var einige om då me inngjekk forliket om nærpolitireforma, var at ein skulle greie å utøve det viktige samfunnsoppdraget samtidig som ein stod i ei re-

form. Det har ikkje regjeringa og Framstegspartiets sju justisministrar greidd å levere på.

Framstegspartiet og justisministeren skryter ofte av politiarbeidet på staden. Ein føresetnad for å drive politiarbeid på staden er at det er politi på staden. Me har vedteke at nærpolitiet skal styrkjast. Kvifor skjer ikkje det? Kvifor kan ein stå her eitt år før ei reform skal vere ferdig, og berre seie at det framleis er litt utfordringar med responstid? Dette er mangel på politisk handlekraft, dette er mangel på politisk styring.

Igjen slår Oslo Politiforening her i Oslo alarm. Igjen seier Kristin Aga at medlemmene hennar fortel om ein kvardag der dei oftare ser at politiet må trekkje seg tilbake på grunn av ressursmangel. Oslo Politiforening seier at i Oslo har ordenspolitiet 100 færre tilsette enn i 2017.

Justisministeren hadde mange tal i innlegget sitt, og det er bra, dei vil me gjerne sjå nærare på. Men det er ganske stor usikkerheit om kvar desse politifolka arbeider. Ja, det har kome fleire politifolk i politidistrikta, men korleis ser nettotalet ut? Korleis ser det ut når ein ser på fylkesgrensene? I fylket mitt, Telemark, veit me at det har blitt vesentleg færre årsverk i politiet. I Sør-Øst politidistrikt, som Arbeidarpartiet, SV og Senterpartiet spesielt lyfta fram i samband med utgreinga, er det 200 innkomne anrop til operasjonssentralen per dag som ikkje er svara på. Det er over 45 minuttar ventetid viss ein ringjer 02800. Det er ikkje ei utfordring, det er eit stort problem, det er svært alvorleg for dei som prøver å kome i kontakt med politiet. Situasjonen i sommar kjenner me til, då var det endå verre, då var det berre i juni 105 naudandrop som ikkje var svara på. Dette er ikkje kontroll, dette er berre ikkje godt nok, dette representerer ei krise for mange av dei som ringjer, og for veldig mange av dei som jobbar i politiet.

Eg hadde håpa at me fekk ei liste med tiltak justisministeren ville setje i gang med no for å rydde opp i ein del av den situasjonen me har beskrive. Det fekk me altså ikkje.

Det er alvorleg viss tilliten til politiet søkk. Det er alvorleg viss folk sluttar å melde kriminalitet fordi politiet ikkje har kapasitet til å etterforske. Det nyttar ikkje å seie at me må styrkje etterforskinga, påtalejuristane og nærpolitiet viss ein ikkje gjer det.

Eg ynskjer å debattere dette meir og sjå grundigare på utgreinga, og ber om at utgreinga blir send til justiskomiteen for behandling.

Peter Frølich (H) [11:16:56]: Jeg har lyst til å takke justisministeren for en nyttig gjennomgang. Dette er en tid med mye debatt og mange påstander om politiet, og mye kreativ bruk av tall. Da er det veldig godt å få kalde, nøkterne fakta på bordet – både de som er gode for politiet, og de som er litt urovekkende for politiet.

Dette er et tema som alle i Norge har et sterkt forhold til. Vi har skyhøye forventninger til politietaten vår, og når det gjøres feil eller det spres misforståelser eller misoppfatninger om politiet, setter det sinnene i kok. Vi skylder politiet en grundig debatt om tilstanden, og jeg ser fram til den politimeldingen som skal komme fra departementet om ikke så altfor lenge.

Dette er en debatt som er preget av mange myter. Jeg tror alle som har drevet justispolitikk, har hørt påstandene om at POD nærmest som et monster i Oslo sluker i seg alle ressurser og årsverk. Folk blir like paffe når man forteller dem at POD ikke har 1 000–2 000 ansatte, de har 300. Vi hører også påstander om at det er færre patruljer nå enn før. Det er også noe som det går an å tilbakevise med harde fakta. Det er mye «svogerforskning» ute og går. Man hører alltid folk som sier: Da jeg var ung, var det mye mer politi ute i gatene. Alt dette kan vi være med på å nyansere.

Så har vi sensasjonsjaget som vi ofte finner i avisoverskriftene. Det er noen avisoverskrifter som kommer igjen år etter år: «Slik får du sommerkroppen», «Nå kommer flåtten», «Slik får du sprø svor på ribben». Det som er like fast hvert eneste år, er avisoppslagene om at det kuttes i politiet. Jeg har tenkt å lese opp de overskriftene jeg fant med et Google-søk fra 2019 og bakover – jeg stoppet et sted rundt 2011: «Oslo må kutte opptil 150 stillinger», «Rogaland kan miste 85 stillinger», «40 stillinger må bort fra Sør-Vest politidistrikt», «Politiet frykter masseoppsigelser», «50 stillinger kan bli kuttet», «Politimesteren kan kutte 140 årsverk», «70–170 stillinger kan forsvinne i Sør-Øst politidistrikt», «Politiet i Troms må kutte i årsverk», «Frykter 430 årsverk i politiet kan bli kuttet». «Politiet må kutte opptil 500 stillinger». Nå har vi kommet til 2011, og jeg setter strek der.

Så vidt jeg kan se, er fasiten etter alle disse årene med varsler om kutt i politiet at antall årsverk som har forsvunnet på grunn av nedbemanninger og kutt, er tilnærmet null. Jeg er ikke sikker på om det egentlig reflekterer det folk tror der ute, så vi har en jobb å gjøre med å informere om hva som er riktig, og hva som er upresist om politiet.

Så er selvfølgelig noen av funnene og noen av rapportene fra politiet bekymringsfulle. Jeg har selv noen ganger lurt på hvor alle politistillingene blir av. Forsvinner de i et stort, svart hull, eller kommer de faktisk ut der vi ønsker å ha dem? Derfor er det nyttig med denne redegjørelsen, som grundig går gjennom det spørsmålet.

Kanskje må politiet bli mer synlig, kanskje må man kutte mer kontortid, kurs osv. for å komme seg mer ut i operativ tjeneste. Det er store, ubesvarte spørsmål. For eksempel synes jeg det er oppsiktsvekkende at vi er nødt til å ha rundt 18,5 årsverk for å bemanne en politibil i ett døgn – 18,5 årsverk for å bemanne en politibil med to po-

litibetjenter i ett døgn. Det er skyhøyt over andre nødetater, og det er skyhøyt over nabolandene våre. Dette er ett av mange interessante spørsmål som jeg ser fram til å diskutere når politimeldingen kommer.

Jeg registrerer også at komitélederen ønsker å få sendt denne saken over til komitébehandling. Jeg er ikke avvisende til det, men jeg vil oppfordre komitélederen til å revurdere om det går an å se dette i sammenheng med den politimeldingen som kommer. Hvis ikke har jeg respekt for mindretallets ønske om å diskutere dette i komiteen, og vil ikke stå i veien for det. Men jeg vil oppfordre komitélederen til å tenke en ekstra gang på om det kan være nyttig.

Himanshu Gulati (FrP) [11:22:11]: Jeg vil begynne med å takke justisministeren for redegjørelsen.

Det er ikke noen tvil om at vi lever i en tid da kriminaliteten endrer seg. Hendelsene i Oslo, men også i andre byer, den siste uken og den siste tiden, har gjort at folk er bekymret. Det illustrerer også behovet for at vi har et politi som evner å ta tak i de økende utfordringene vi ser. Vi vet at kriminaliteten endrer seg. Det var også justisministeren selv inne på. Mange av de kriminalitetsformene som har vært mer vanlige, som vinningskriminalitet, går ned, mens andre former går opp. Det er veldig illustrerende når under 3 pst. av kriminaliteten nå tar over 30 pst. av ressursene. For selv om vi får mindre kriminalitet totalt sett, trenger vi mer kompetanse, større ressurser og mer tid for å løse de kriminalitetsformene som øker i omfang.

Det har blitt 1 700 flere politiårsverk siden 2013. 1 500 av disse har, som justisministeren nevnte, gått til distriktene. Når man ser på hvordan de nye stillingene er blitt fordelt til ulike typer oppgaveløsning de siste to årene, har over 40 pst. av stillingene gått til patruljering, over 30 pst. av stillingene har gått til etterforskning, og rundt 10 pst. har gått til forebygging og andre oppgaver. Av de nye stillingene som er kommet, har over 90 pst. gått til distriktene for å styrke både etterforskning, patruljering og annet.

Til tross for denne økningen skjønner jeg at folk er utålmodige. Jeg er veldig utålmodig, og det er også regjeringspartiene. Vi skulle gjerne ønsket enda mer innsats, ikke minst når man ser mediebildet, med stadig mer kompliserte utfordringer. Men det at vi skulle gjort mer, betyr ikke at vi kan skyve unna den økningen som er kommet, for den er reell, og den har gjort at politiet er bedre i stand til å løse oppgavene og de utfordringene vi ser, enn om de ikke hadde kommet.

Dette er nye ressurser. Det handler ikke bare om stillinger, det handler også om en rekke andre viktige ting som er med på å styrke kapasiteten, ikke minst lovendringer og hjemler når det gjelder bevæpning. Jeg tror

vi i den situasjonen vi nå befinner oss i, ser hvor nødvendig det har vært at politiet, spesielt i hovedstaden, har fått økt tilgang til bevæpning. Økte straffer på en rekke viktige områder og det å redusere soningskøene har også bidratt til styrkingen. Ikke minst har det vært en satsing på å styrke kapabiliteten til våre spisse kapasiteter. Deltatropen har fått nye båter, og vi har fått nye helikoptre og styrking av PST. Alt dette sammen med både økning i stillinger og styrking av distriktene har gjort at det ikke bare er politiet, men hele Beredskaps-Norge, som i dag er bedre i stand til å håndtere et sett av utfordringer, enten det er tradisjonelt politiarbeid, eller det er de farligere typer hendelser, som dessverre er blitt mer og mer vanlig i Europa, og som vi også ser påvirker trusselnivået i Norge.

Vi står midt i en politireform – en reform som var helt nødvendig. Det så vi både etter 22. juli og i forbindelse med evalueringen etter den tragedien. Men den er også helt nødvendig fordi kriminaliteten, som flere andre har vært inne på tidligere i dag, har endret seg. Gårsdagens politi var ikke egnet for å løse dagens og morgendagens utfordringer, derfor er denne reformen helt nødvendig. Men er vi ferdig med reformen? Nei. Er vi i mål? Nei. Gjenstår det fortsatt utfordringer som må løses? Absolutt. Det skal vi sammen sørge for at vi klarer å løse, men det er én ting som det ikke er mulig å komme unna, og det er at det har vært reelle økninger og reelle styrkingen i antall stillinger, i lovhjemler og i ulike kapasiteter og kapabiliteter, noe både politiet og resten av Beredskaps-Norge i dag nyter godt av, og som gjør at vi har et samfunn som er bedre i stand til å håndtere både kriminalitet og farligere og mer kompliserte hendelser enn tidligere.

Jenny Klinge (Sp) [11:26:53]: Winston Churchill hadde talegavene i orden, og han uttalte m.a: Rett som det er hender det at folk snublar over sanninga. Dei fles-te kjem seg fort på beina igjen, og hastar vidare som om ingenting har hendt.

Slik får eg inntrykk av at det er når nokon frå regjeringspartia møter politifolk som gjev uttrykk for reelle bekymringar over situasjonen i etaten. Då snublar desse regjeringsmedlemmane eller stortingsrepresentantane frå regjeringspartia på eit vis over sanninga. Dei har vart mellom å la det gjere inntrykk eller haste vidare som om ingenting hadde hendt. Dei vel altfor ofte det siste alternativet.

No er det grunn til å rose justisministeren for å kome hit i dag for å gje denne utgreiinga som vi har bedt han om. Eg må først understreke kva som er Senterpartiets utgangspunkt for å be han om dette, for dei tre partia som står bak det sende brevet, ser ulikt på reforma. For Senterpartiets del går ikkje hovudkritikken av regje-

ringa ut på at dei har gjennomført politireforma på feil måte. Hovudkritikken vår er at den vedtekne politireforma var feil, at det svikta allereie då vedtaket vart gjort i 2015. Derfor meiner vi at strakstiltak ikkje på langt nær er tilstrekkeleg for å rette opp hovudproblema.

Samtidig erkjenner vi at stortingsfleirtalet framleis står bak politireforma, og vi meiner at all uroa som folk i etaten gjev uttrykk for, må følgjast opp med tiltak no. Det handlar om mangel på ressursar og ei vriding av ressursane som ikkje gjev gode nok polititjenester og tryggleik verken i bygd eller by.

Faktisk.no viser til at responstida går opp, særleg i område der det bur lite folk. Beredskapen var noko den såkalla nærpolitireforma særleg skulle forbetre, og stortingsfleirtalet forsvarte massive nedleggingar av lensmannskontor med at dette ville gje større ressursar til dei attverande lensmannskontora og ikkje minst grunnlag for mange fleire politipatruljar – politi på hjul.

No er det stadig oftare brann- og redningstenesta som er først framme ved hendingar som også politiet blir kalla ut til. Eg har spurt fleire gonger om kvar det har vorte av alle dei nye politipatruljane som vart lova som resultat av reforma, men regjeringa har måtta innrømme kvar gong at oversikt over dette, det har dei ikkje. Samtidig tykkjer statsministeren at ho har god nok oversikt over dette til å skryte av at det har vorte meir politi på hjul.

Vi i Senterpartiet har ei klar oppfordring til justisministeren, og det er at han må sørge for at alle dei attverande lensmannskontora blir styrkte i forhold til før reforma, slik dei rettmessig forventar, og i tråd med korleis hans eige parti faktisk stemde i april 2018. I tillegg bør det vurderast å opne på nytt enkelte lensmannskontor. Det må stillast krav til responstid på alle hasteoppdrag, ikkje berre i 80 pst. av tilfella, slik som no.

Operasjonssentralane må kunne handtere innkomande meldingar utan at det blir lange ventetider. Etterforsking og påtale må styrkjast tilstrekkeleg til at dei aukande restansane får ein brå stopp, og til at straffesakene blir tekne unna i eit tempo som partane det gjeld, fortener, særleg i valds- og overgrepssaker.

Eg vil minne om at det som regjeringa sette som mål for politireforma i Prop. 61 LS for 2014–2015, m.a. var

«å gå fra tomme lensmannskontorer til et tilstedeværende politi som befinner seg i lokalsamfunnet, er synlig og tilgjengelig, og som sikrer borgernes trygghet».

Frå ein tidlegare lensmann, som no er nedgradert til politioverbetjent i tråd med raseringa av lensmannsetaten, får vi vite: I dei områda der det tidlegare var små kontor, forsvinn sakte, men sikkert kontakten med befolkninga. Det opplever vi som urovekkjande. Meldingane blir også færre. Det er berre dei mest alvorlege hendingane som blir rapporterte. Kvardagsleg etterfor-

skings- og etterretningsinformasjon kjem ikkje lenger til politiet. Vi mistar oversikt over lokalsamfunn og veit ikkje lenger kva som skjer.

I tillegg fortel han at det framleis skjer ei sentralisering fordi ressursane oftare og oftare blir flytta frå mindre lensmannskontor og inn til dei geografiske driftseiingane.

Slike ærlege rapportar frå politifolk som tør å fortelje kva som skjer i etaten, gjer at også regjeringa og justisministeren kan snuble over sanninga. Gjer dei det, kan dei velje å skaffe seg eit godt grunnlag for å setje inn nødvendige tiltak.

Dessverre er viljen til å bortforklare problema større enn viljen til å gripe fatt i dei, både hos dagens justisminister og i høgste grad hos representanten Frølich.

Senterpartiet støttar at utgreiinga blir send over til justiskomiteen i tråd med det leiaren for komiteen har sagt. Eg meiner at komiteen sjølv – i samråd med leiaren for komiteen – kan avgjere om ho kan behandlast saman med stortingsmeldinga.

Petter Eide (SV) [11:32:12]: Tusen takk til justisministeren, som møter i Stortinget for å ta opp denne viktige saken. Takk også for redegjørelsen, som jeg synes på noen områder var veldig nyansert og ga et bredt bilde av politiets arbeid. Han skal ha ros for det.

Jeg tror det er viktig når vi har denne debatten, at vi ikke etterlater et inntrykk av at Stortingets opposisjon her er ute etter å kjeft på politiet, for det gjør vi faktisk ikke. Vi har et veldig bra politi i Norge, kanskje et av verdens beste politi og en av verdens beste politiutdanninger. De har gode verdier og gjør sin jobb på en veldig bra måte som vi skal være stolte av.

Vi står overfor flere utfordringer. Vi har en struktur-, en respons- og en geografiutfordring som Senterpartiet og Arbeiderpartiet har gjort rede for, og jeg slutter meg til veldig mye av det. Men vi har også noen innholdsutfordringer, som jeg skal snakke noe mer om.

Samtidig med at det denne helgen ble rapportert om mye uprovosert vold fra ungdom, ble et sted mellom fem og ti kvinner i Oslo voldtatt. Hvis vi legger til vold i nære relasjoner, er tallene enda høyere. Dette har jeg tatt opp med tidligere justisministre, og jeg har gleden av å gjøre det i dag. Til forskjell fra ungdomsvolden, som det gikk alarm om denne helgen, pågår dette hver eneste dag. Antall ofre for denne volden har helt andre dimensjoner enn all annen kriminalitet i Norge. Vi snakker om rundt 15 000 voldtekter i året i Norge, og kanskje så mange som 30 000 overgrep i nære relasjoner. 10 pst. av disse sakene blir anmeldt.

Blir det krisemøter mellom justisminister, statsminister og politi på grunn av disse tallene? Nei, det blir det ikke. Det blir krisemøter når media skriver om ung-

domsvolden i Oslo, men det blir ikke krisemøter når så mange kvinner, og kanskje også barn, opplever dette nesten hver eneste dag. Veldig mange av disse går på justisministerens trygghetsbegrep. De er altså tryggere ute enn hjemme. Politiet forteller oss at de oppklarer kun ca. 30 pst. av disse sakene. Det betyr at sju av ti av de kvinnene som har vært så modige å anmelde f.eks. sin far, sin bror eller sin onkel, får et standardbrev tilbake fra politiet om at saken deres er henlagt, samtidig med at de kanskje bor sammen med denne overgriperen.

Når jeg snakker med politiet om dette, sier de at det i hovedsak handler om mangel på kapasitet. Jeg vil komme med den påstanden at Norges største justispolitiske problem, eller krise, er at i saker der kvinner i hovedsak er ofre, svikter rettssystemet i Norge. Vi har altså ikke et system i Norge som sikrer nødvendig beskyttelse mot overgrep. På tross av 1 600 flere politifolk i Norge, som justisministeren har redegjort for, blir ikke disse tallene noe som helst bedre.

Da mener jeg vi er kommet til et slags vendepunkt i Stortingets og regjeringens forståelse av dette. Tradisjonelt gir vi politiet en stor pott med penger som de selv kan disponere. Jeg mener at vi er kommet til et punkt nå der Stortinget må ta ansvar og i langt større grad styre, kanskje detaljstyre, hva politiet skal gjøre. Når politiet ikke får gjort alt, er det Stortingets plikt å sørge for at de gjør det viktigste, og det viktigste er å sikre kvinner og barn mot overgrep. Da må Stortinget ta ansvar for at de gjør det.

SV har tatt initiativ til at vi på budsjettene får øremerkede ressurser som skal sikre politiets arbeid mot nettopp overgrep og voldtekt. Det nekter regjeringspartiene å gjøre. De gir oss ikke innsyn i hvor mye politiet bruker på våpen og biler – jeg har spurt om det flere ganger. Det er et stort problem at Stortinget har dårlig tilgang til hva politiet faktisk bruker ressursene sine på. SV vil ha øremerkede ressurser til akkurat dette. Vi mener også at vi skal detaljstyre politiet såpass at vi til og med vil ha måltall for hvor mye de arbeider med akkurat denne typen saker.

På ett område er denne regjeringen og regjeringsflertallet villige til å detaljstyre politiet med måltall, og det er når det gjelder å få kastet ut ulovlige asylsøkere som er i landet. Da har politiet veldig detaljerte pålegg. Vi mener det er viktigere at de detaljstyres når det gjelder beskyttelse av kvinner og barn, enn når det gjelder å få kastet ut asylsøkere. Det er helt avgjørende at vi får en omstilling av politiets tilnærming til dette, og det må gjøres ved at Stortinget tar ansvar for denne situasjonen.

Terje Breivik (V) [11:37:35]: Takk til statsråden for ei god, grundig og nyansert utgreiing.

Sett med etterpåklokskapens briller er det liten tvil om at politireforma var både rett og nødvendig. Spørsmålet i dag er heller om ikkje endringane burde vore sette i gang tidlegare av dei partia som i dag rimeleg frimodig kritiserer reforma i harde ordelag, parti som plutseleg har funne svaret på problem dei ikkje var i nærleiken av å svara på då dei sjølv sat med makta. Det å vera audmjuk er tidvis ein undervurdert verdi i denne salen.

Politiet har hatt høg prioritet i alle dei seks åra Venstre og dei andre regjeringspartia har hatt fleirtal på Stortinget, med eit historisk lyft både i midlar og mannskap. Utan å plaga forsamlinga med altfor mange tal bør det likevel framhevast òg frå meg at det har vore ein auke med 19 pst. fleire politifolk sidan me overtok fleirtalet i 2013, etter åtte år med dei same raud-grøne partia som i dag er rimeleg sterke i kritikken sin. Alle politidistrikt har fått auka mannskap, og neste år når me målet om to politifolk per tusen innbyggjarar – eit langsiktig mål, ein milepæl me er stolte over å nå.

At politireforma ikkje kom ein dag for tidleg, vert understreka av eit kriminalitetsbilette som har endra seg svært raskt. Endringane er dramatiske. Sjølv om den totale kriminaliteten går ned, som statsråden gjorde godt greie for, har me ein sterk vekst i saker som gjeld vald og seksuallovbrot, der me har sett ein auke på heile 23 pst., og 75 pst. berre mellom 2014 og 2018. Det er svært alvorleg og bekymrar meg og Venstre djupt.

Sakene som omhandlar barn, som seksuell omgang med barn under 14 år, og overgrepsmateriale på internett, aukar eksplosivt. Mellom 2014 og 2018 har meldt overgrepsmateriale, pornografi der ungar er involverte, auka med heile 350 pst. – nesten ufatteleg og heilt gruffullt for dei involverte. Og til alle som kritiserer politireforma, som var imot reforma, som har hoppa av reforma eller vil reversera ho: Korleis hadde me vore skodde til å takla denne utviklinga utan reforma? Fleire av desse sakene vert no heldigvis avdekte på grunn av reforma, sjølv om det er svært samansette og ressurskrevjande saker.

Det er grunn til å understreka det statsråden òg gjorde, at dei mest alvorlege sakene politiet arbeider med, utgjør berre 2,9 pst. av sakene, men tek heile 32,5 pst. av ressursane. Alvorlege saker krev betydeleg ressursbruk, og ein auke i dei mest alvorlege sakene utfordrar kapasiteten i straffesakskjeda.

Sjølv om kriminalitetsbiletet har endra seg, er me ikkje berre avhengige av å ha politi ute blant folk, men òg av at folk har stor tillit til politiet, og at politiet er der når me treng politi. Eg vedgår utan atterhald at det gjer inntrykk på meg når eg som stortingsrepresentant besøkjer mindre lensmannskontor der dei tilsette ikkje har samvit til å avspasera og kjenner på dårleg samvit i ferien fordi dei veit at belastninga vert enda større for

dei som er igjen på kontoret – kontor som ikkje er i nærleiken av målet om to per tusen innbyggjarar, men som ligg heilt nede på 0,7–0,8, kontor som verken har ynske om eller behov for å nærma seg to per tusen, men som kan gje eit heilt anna tilbod om dei nærmar seg eller passerer ein per tusen.

Dette handlar primært om å sikra gode tenester og tilgjengeleg politi i heile landet og at folk har tillit til politiet, men det handlar òg om at dei som jobbar i fyrstelinjetenesta, skal ha arbeidsforhold som gjer dei til entusiastiske, stolte representantar for ein så viktig samfunnsinstitusjon som politiet er. Difor er Venstre glad for at regjeringspartia har valt å øyremerkja 100 mill. kr til å tilsetja nye politistudentar, og at me i revidert 2019 vedtok ei ekstraløyving på over 150 mill. kr, med 83 mill. kr ekstra til å styrkja etterforskningskapasiteten, tiltak som skal betra responstida, som alt no har gjeve utteljing i form av nye stillingar på mindre lensmannskontor – ei utvikling Venstre saman med dei andre regjeringspartia som sagt legg opp til skal fortsetja i 2020, med å innfri målet (presidenten klubbar) om to politifolk per tusen innbyggjarar.

Presidenten: Då er tida ute.

Statsråd Jøran Kallmyr [11:42:54]: Takk for en god debatt. Jeg synes det har kommet mange gode synspunkter.

Til Arbeiderpartiet, som etterlyser strakstiltak: Med denne redegjørelsen har jeg lyst til å minne om at regjeringen lenge har sagt at vi kommer med en stortingsmelding om hvordan vi skal håndtere politireformen framover, og hvordan vi også skal få økt politipatruljen. Det kanskje viktigste strakstiltaket er allerede fremmet – nemlig et budsjettforslag om å øke bevilgningene til politiet, og i revidert kom det 150 mill. kr i økning til politiet. Dette er jo en erkjennelse fra regjeringens side om at ikke alt er rosenrødt, og at man trengte å styrke politiet. Hvis vi ikke hadde kommet med disse satsingsforslagene og de økte bevilgningene, hadde det vært en erkjennelse av at alt var bra. Det synes vi som sagt ikke.

Det er alltid slik at det er en del påstander ute og går, men jeg kan ikke se at de er veldig godt dokumentert. En av påstandene er at det er blitt 100 færre i politipatruljen i Oslo. Når vi spør politimester Beate Gangås om tallet stemmer, får vi til svar at det nok ikke er helt riktig. Det er nok litt som en sammenligning mellom epler og pærer. Men som politimesteren sier, er det nok grunn til å forsøke å vri enda mer ressurser over til politipatruljen fordi man ser at bildet er i endring. Når ungdomskriminaliteten går opp, som den har gjort i Oslo, er det grunn til å sette inn mer ressurser der fra områder hvor kriminaliteten har gått ned. Blant kriminalitet som har gått

ned, er f.eks. personran og lommetyveri, som var et stort problem for oslopolitiet for noen år siden.

Sånn må politimestrene få lov til å prioritere innenfor sitt politidistrikt. Vi kan ikke ha stortingsbehandling hver gang vi ser endringer i kriminalitetstrendene. Da skal jeg love at Politi-Norge hadde kommet til å ligge etter i alle nye trender.

Senterpartiet mener at det er reformen som er problemet. Hvis vi skulle ha fått den samme kvalitetsøkningen som vi har fått i politiet, med den gamle strukturen, måtte vi ha brukt uforholdsmessig mye ressurser. Hvis vi skulle fått den samme kvaliteten på polititjenestene i Fræna som vi har i dag, med politiarbeid på stedet, en kraftsentral gjennom politikammeret i Ålesund, som kan hjelpe når politibetjentene i Fræna er ute og skal håndtere vanskelige saker, da måtte vi hatt en helt annen finansiering av politiet.

Når vi da sammenligner Senterpartiets egne alternative budsjettforslag med det de egentlig ønsker – å ha samme kvalitet som vi får nå, men med den gamle strukturen – har Senterpartiet en underfinansiering av politiet de siste tre årene på 16 mrd. kr.

Så til SV, som jeg synes hadde ganske gode refleksjoner: Først har jeg lyst til å understreke at jeg og byrådslederen ikke hadde et krisemøte. Vi hadde et halvårlig planlagt møte som tilfeldigvis befant seg akkurat på mandagen etter denne helgen. Grunnen til at vi har halvårlige møter med byrådslederen i Oslo, er nettopp at vi har et godt samarbeid mellom kommune og politi, der vi legger veldig stor vekt på forebygging.

Vi fokuserer også mye på familievold og overgrep mot barn. Det er jo det som er min store bekymring: Når vi får 162 pst. økning i overgrep mot barn under 16 år, da er det kanskje noe av det aller viktigste som vi er nødt til å ta tak i. Hvorfor har den økningen kommet? Er det fordi det har blitt mer av det? Ja, en stor del er fordi det har blitt mer av det, fordi overgrepsmaterialet er mer tilgjengelig, men det er også at mørketallene nå tas. Hver gang man har spurt en person på plata eller noen i barnevernet, er det ofte den samme historien om å ha vokst opp i et hjem preget av vold og overgrep.

Jeg vil si at de grepene vi nå gjør med politireformen, gir oss en historisk sjanse til endelig å kunne ta tak i de problemene. Det er vi sikre på at vi skal klare, og derfor satser regjeringen fortsatt på politiet.

Presidenten: Fleire har ikkje bedt om ordet til sak nr. 3.

Presidenten vil føreslå at justis- og innvandringsministerens utgreiing om bemannings- og beredskapssituasjonen i politiet vert send til justiskomiteen. – Det er vedteke.

Sak nr. 4 [11:48:14]

Interpellasjon fra representanten Emilie Enger Mehl til klima- og miljøministeren:

«2019 er villaksens år. Vänern-laksen er en genetisk unik laksestamme i Vänern, Klarälven og Femund-/Trysilelva. Laksen har forsvunnet fra store deler av vassdraget pga. kraftverksutbygging. Et prosjekt hos fylkesmannen i 2015 slo fast at laksen kan komme tilbake. Potensialet er at Trysilelva kan bli en av Skandinavia beste lakseelver. Laksen tilbake i fri vandring er en svært viktig miljøsak, og er en viktig ivaretagelse av arts- mangfold, kultur og mulighet for næringsutvikling i bygdene langs vassdraget på den 40 mil lange strekningen fra Karlstad til Femunden. Det krever bl.a. passasjer forbi de 11 kraftverkene som laks og smolt i dag ikke klarer å passere, og tett samarbeid med Sverige. INTERREG-prosjektet «Två länder – én elv» løper frem til mars 2020.

Hvordan samarbeider regjeringen med svenske myndigheter for å få tilbake laksen i Trysilelva, og hva vil regjeringen gjøre videre når det pågående prosjektet utløper i 2020?»

Emilie Enger Mehl (Sp) [11:49:34]: I år feirer vi villaksens år. Det internasjonale villaksåret 2019 er et år for å formidle glede og interesse knyttet til laks og å lære oss hva villaksen betyr for oss.

Norge har som mål å ta vare på bestandene og sikre et naturlig høstbart overskudd. Direktøren i Miljødirektoratet introduserte villaksåret slik:

«Villaksen vår har en unik verdi som art og naturressurs, som opphav til friluftsopplevelser, næringsliv og kultur. Vi inviterer nå alle interesserte til å være med å feire elvenes konge i 2019.»

Vänern-laksen, eller mer spesifikt «klarälvs-laksen», er en genetisk unik og beskyttelsesverdig laksestamme som har sitt utspring i Sveriges største innsjø, Vänern. Den vandrer naturlig derfra og gjennom Klarälven i Sverige, over svenskegrensen og inn i det som på norsk side er Trysilelva og Femundselva.

Trysil- og Femundvassdraget og Klarälven var tidligere en av de aller mest lakserike elvene i Skandinavia. På 1700-tallet ble det rapportert om inntil 50 000 fangede laks bare i den svenske delen av vassdraget, mens dokumentert fangst i den nedre delen av Klarälven på 1800-tallet lå på 8 000–30 000 laks årlig. Enkelte år ble det fisket mer enn 200 tonn årlig i hele vassdragsystemet, og til sammenligning ligger den totale fangsten av laks i norske elver i dag på mellom 200 og 400 tonn.

Omfattende fiske og kraftutbygging gjennom 1800- og 1900-tallet gjorde det etter hvert umulig for laksen å vandre mellom sine gyteplasser i elva og oppvekstområdene i Vänern. Trysilelva ble da tom for laks.

I villaksens år passer det veldig godt å diskutere hvordan vi skal få denne genetisk unike laksen tilbake i fri vandring og reetablere det naturlige biologiske mangfoldet i Trysil- og Femundvassdraget.

Laksen som tidligere vandret opp i Trysilelva, er en skikkelig kvalitetslaks. Jeg har allerede nevnt at det er snakk om en genetisk unik stamme, én av få gjenlevende globalt. Men det er også antagelig den største ferskvannslaksen i Norge. Den har en normalvekt på mellom to og fire kilo, og det er funnet eksemplarer på opp mot ti kilo. Den har naturlig god helse og er genetisk intakt. Den kan best beskrives som unik og uerstattelig, og det er et stort tap at Trysil- og Femundvassdraget har mistet denne viktige innbyggeren og ressursen.

Uten blokader i vandremønsteret ville laksen ha vandret opptil 400 kilometer, fra Vänern i Sverige helt til Femunden i Norge. Det kan også tenkes at frie vandringsveier for laksen ville ha gitt bedre livsvilkår også for andre arter i vassdragsystemet.

Vassdraget ble gjennom forrige århundre bygget ut med ni kraftverk på svensk side og to på norsk side. I 1906 ble de første kraftverkene bygget ut på svensk side. Det fantes laksetrapper fram til 1930-tallet, men laksevandringen begrenset seg særlig etter 1938, da den store Höljesdammen ble bygd. Kraftverkene gir i dag få eller ingen muligheter for at laksen kan passere. Det er ingen overlevelse etter passering av en eller flere kraftverksturbiner. Det innebærer at laksen ikke klarer å ta seg fram til gyteområder på norsk side, i Trysil- og Femundvassdraget.

Det er gjort mange forsøk på å hjelpe laksen opp til gyteområdene. Gjennom noen tiår fra 1930-tallet og ut på 1980-tallet ble laksen transportert til gyteområder på norsk side med bil, og fortsatt i dag foregår det biltransport opp til gyteområdene. Det er også satt ut tusenvis av yngel på norsk side av elva i senere år, også etter 2010. Dette er løsninger som ikke er bærekraftige og varige over tid, fordi laksen heller ikke klarer å ta seg tilbake nedover i vassdraget senere i livssyklusen sin. Det må betraktes som en nødløsning som har sikret overlevelse og det unike genetiske materialet som denne laksen utgjør, men er altså ingen varig løsning.

Laksen tilbake i fri vandring er en viktig miljøsak. Det ville ha betydd ivaretagelse av arts- mangfold og naturlig hjemmehørende arter i norsk fauna, og det ville ha vært veldig positivt for en del av Norge som for tiden har store utfordringer også på andre områder knyttet til natur og miljø, som de har i Trysil og Engerdal. Det er også en viktig sak for lokal kultur og tradisjon, og ikke minst er det et enormt potensial i næringsutvikling i områdene langs vassdraget på svensk og norsk side – dersom elvenes konge kunne ha kommet tilbake i sin

opprinnelige utstrekning og gjort Trysil- og Femundvassdraget til en av Norges beste lakseelver nok en gang.

Vassdraget som utgjør Klarälven, Trysilelva og Femundselva, er en spesiell elv fordi den går gjennom to ulike land med ulike lovverk og forskjellige systemer for forvaltning. De fleste lakseelver har utløp til havet og saltvann, mens Trysilelva går til Vänern og ferskvann. EUs vanndirektiv er implementert i både Norge og Sverige. Trysilelva har i dag dårlig status, som følge av at laksen er borte. Der tilstanden ikke når opp til «god», er hovedregelen at miljøforbedrende tiltak skal iverksettes. Det kan oppstille en forpliktelse til å gjennomføre rimelige tiltak for å få laksen tilbake i dette vassdraget.

I 2010 ble det gjennom kontakter på miljøminister-nivå i Sverige og Norge innledet et samarbeid med tanke på å bygge opp en felles laksestamme i disse vassdragene som ligger på både norsk og svensk side. Prosjektet «Vänerlaxens fria gång» ble etablert i 2011, og sluttrapporten fra 2015 konkluderte med:

«Den viktigaste slutsatsen är att det är tekniskt, ekonomiskt och biologiskt möjligt med en hög grad av vattenkraftproduktion samtidigt som Klarälven, Trysilelva och Femundelva kan bli ett av Skandinaviens bästa laxvattendrag.»

Prosjektet, som da lå hos Fylkesmannen og Länsstyrelsen, slo altså fast at laksen kan komme tilbake, samtidig som man kan ha en høy grad av vannkraftproduksjon, og at potensialet er at Trysil- og Femundvassdraget kan bli en av de største lakseelvene i Skandinavia.

«Fria gång»-prosjektet ble videreført i et nytt prosjekt. Det var Interreg-prosjektet «Två länder – én älv», også gjennom Länsstyrelsen Värmland og Fylkesmannen i Innlandet. Det prosjektet begynte i 2017 og løper nå fram til mars 2020.

Skal vi få tilbake en bærekraftig laksestamme i fri vandring hele veien fra Vänern til Femunden, er vi avhengige av et godt samarbeid mellom svenske og norske myndigheter. Det har vært tatt flere initiativ fra Fylkesmannen og kommuner på norsk side overfor Klima- og miljødepartementet for å etablere et forpliktende samarbeid i fortsettelsen. Ønsket er at man kan sikre en enhetlig, varig og grenseoverskridende forvaltningspraksis som gjør at laksen kan komme tilbake uten å være truet i framtiden.

Dette bør være mulig. I 2019 har vi mer kunnskap og erfaring enn noen gang om løsninger for fiskepassasje og biologi, og vi har lovverk og miljømål som skal sikre mangfoldet i naturen vår.

Da er jeg kommet til spørsmålet: Hvordan samarbeider regjeringen med svenske myndigheter for å få tilbake laksen i Trysilelva, og hva vil regjeringen gjøre videre når det pågående Interreg-prosjektet utløper i 2020?

Statsråd Ola Elvestuen [11:57:47]: Først må jeg takke for interpellasjonen.

Mye av den atlantiske laksen hører hjemme i norske vassdrag. Villaksen er derfor en art som Norge har et spesielt ansvar for, og vi gjør mye for å ta vare på villaksen. Det er viktig nå også i villaksåret å understreke og forsterke det.

Men noe av det spesielle med Vänern-laksen er at den lever hele sitt liv i ferskvann. Opprinnelig vandret den fra innsjøen Vänern til Klarälven og Trysil- og Femundvassdraget for å gyte. Det er riktig som også interpellanten var inne på, at om lag 80 pst. av laksens gyteareal var på norsk side av vassdraget. Laksens frie vandring er hindret i dag av ni vannkraftverk på svensk side og to på norsk side. Bestanden holdes nå i live gjennom transport av gytefisk forbi de åtte nederste vannkraftverkene, og det er ikke lenger laks i vassdraget på norsk side.

I 2011 ble det startet et norsk-svensk samarbeidsprosjekt, der formålet var å reetablere Vänern-laksen i sitt opprinnelige utbredelsesområde. Første periode av prosjektet, som ble kalt «Vänerlaxens fria gång», varte fra 2011 til 2014 og ble rapportert i 2015. Målet var å utrede forutsetningene for en gjenoppbygging av ville lakse- og ørretbestander i Trysil- og Femundvassdraget og Klaravassdraget, frie vandringsveier for samtlige vandrede fiskearter, god økologisk status, økt og bærekraftig sportsfisketurisme og bygdeutvikling.

I rapporten fra 2015 pekes det bl.a. på behov for å anlegge tilstrekkelig effektive passasjer for fiskens opp- og nedvandring forbi samtlige kraftverk. Videre pekes det på at innsamling av fisk for biltransport opp og ned forbi kraftverkene er det mest aktuelle på kort sikt. Kostnadene ved miljøinvestering i effektiv opp- og nedstrømpassasje forbi ti av de elleve kraftverkene er i rapporten beregnet til ca. 1 mrd. svenske kroner. I tillegg kommer kostnader til miljøinvesteringer ved Höljes kraftverk på i størrelsesorden mer enn 500 mill. svenske kroner.

Neste periode av prosjektet startet i 2017 og kalles «Två länder – én älv». I denne perioden er arbeidet organisert i tre temaer. Det ene temaet dreier seg om økt fangst og overlevelse for opp- og nedstrømsvandrende laks ved kraftverkene og miljøtilpasset regulering. Det andre temaet handler om biotoprestaurering, gjeninnføring av fisk og bestandsovervåking. Det tredje temaet gjelder genetikk og kostnad-nytte-analyser.

I prosjektbeskrivelsen er det presentert forventninger til hva prosjektet kan bidra til på lang sikt. Jeg skal nevne noen av disse forventningene.

For det første ser man for seg at Klarälven og Trysil- og Femundvassdraget fortsatt har en høy vannkraftpro-

duksjon, samtidig som vassdraget har blitt et av Skandinavias beste laksevassdrag.

For det andre har elleve vannkraftverk fått velfungerende opp- og nedstrømpassasjer for laks og flere andre fiskearter.

For det tredje finnes laksebestanden i dens opprinnelige utbredelsesområde, og langsiktig overlevelse er sikret.

Så det er ambisiøse forventninger som ligger i det arbeidet som er gjort tidligere. Det er også forventninger om at sportsfisketurisme etter laks skal kunne omsette for opptil 20 mill. svenske kroner i året i Klarälven og opptil 20 mill. norske kroner i Trysil- og Femundvassdraget.

Men Miljødirektoratet har også pekt på enkelte utfordringer ved Vänern-laksprosjektet. En av utfordringene er risikoen for smitte av lakseparasitten *Gyrodactylus salaris* i norske områder. Denne parasitten ble påvist på Vänern-laksen i 2013. Vänern-laksen kan ha utviklet stor motstandsdyktighet mot parasitten, men i Norge er denne parasitten en trussel mot villaksbestandene, og det brukes som kjent store ressurser i arbeidet med å bekjempe parasitten i norske vassdrag. Så dette er en problemstilling som vil måtte håndteres.

Det norsk-svenske samarbeidsprosjektet er nå inne i sin andre periode. Denne perioden avsluttes i 2020, og jeg ser fram til rapporteringen fra prosjektets andre periode.

Samtidig er jeg i gang med å vurdere veien videre når andre periode av prosjektet nå går mot slutten. Som et viktig ledd i dette ønsker jeg å drøfte saken med svenske myndigheter. Den 12. mars i år hadde jeg møte med Trysil og Engerdal kommuner om Vänern-laksen. I det møtet ga jeg også uttrykk nettopp for det. Etter møtet med de to kommunene i vår er det etablert kontakt med det svenske Miljødepartementet. Kontakten foregår i første omgang først og fremst på administrativt nivå, men jeg har også tatt Vänern-laksen opp med min svenske kollega, Lövin, i forbindelse med andre møter og andre temaer som vi har hatt oppe.

Jeg vil også vise til et samarbeid som pågår mellom Havs- og vattenmyndigheten og Miljødirektoratet om gjennomføringen av EUs vanddirektiv i de norsk-svenske grensevassdragene. Disse myndighetene inngikk i 2018 en toårig avtale om samarbeid om vannforvaltning etter vanddirektivet. Formålet med dette samarbeidet er å skape felles forutsetninger og prinsipper og gjensidig forståelse og å utnytte synergier i de to myndighetenes arbeid.

I tillegg ble det i 2012 utarbeidet et felles strategidokument for forvaltningen av norsk-svenske grensevassdrag.

Miljødirektoratet opplyser at de planlegger et møte med Havs- og vattenmyndigheten i løpet av første kvartal 2020. På møtet vil det bli vurdert om dette strategidokumentet trenger oppdatering. På møtet vil de to myndighetene også diskutere mulighetene for en bilateral avtale mellom Norge og Sverige om forvaltning av grensevassdragene. Utviklingen av dette samarbeidet mellom Havs- og vattenmyndigheten og Miljødirektoratet er viktig også for å vurdere om arbeidet med å forbedre situasjonen for Vänern-laksen bør settes inn i en større bilateral sammenheng.

Emilie Enger Mehl (Sp) [12:04:19]: Jeg takker for at klima- og miljøministeren kommer til Stortinget for å orientere om denne saken, og også har tatt initiativ overfor svenske myndigheter til et samarbeid. Det mener jeg vi er helt avhengige av hvis vi skal klare å komme videre. Han var jo inne på at i det foreliggende Interreg-prosjektet er det ganske ambisiøse mål for hva man skal få til. Det tenker jeg er helt riktig. Det er ambisiøse mål fordi den situasjonen som har utviklet seg det siste hundreåret, er ganske alvorlig for hele laksebestanden, og det er alvorlig at vi har mistet en hel genetisk unik laksestamme i et helt vassdrag på norsk side. Jeg forstår hvorfor ministeren framhevet i sitt svar at det er en lang vei å gå for å få den tilbake.

Den aller største hindringen er kanskje disse lakse-trappene, som det vil koste en god del å bygge ut hvis man skal få fri passasje forbi alle elleve kraftverk, noe man egentlig er nødt til å få hvis det skal bli en naturlig vandring. Så jeg har lyst til å spørre ministeren om han kan utdype litt to ting.

Det ene er om statsråden selv tenker at det er for ambisiøst å se for seg at man vil få fri passasje.

Det andre er om man kan være trygg på at det vil komme et nytt prosjekt som forlenger det eksisterende, så man slipper et opphold i arbeidet med denne viktige saken. Nå har det jo vært jobbet med det over en ganske lang periode, helt fra det første prosjektet ble satt i gang i 2011. Statsråden var jo inne på det, men jeg kunne gjerne tenkt meg et enda tydeligere signal om at denne saken vil bli fortsatt uten avbrudd etter mars 2020, når det nåværende prosjektet utløper.

Statsråd Ola Elvestuen [12:06:34]: Jeg kan være veldig tydelig på at jeg mener vi skal fortsette dette samarbeidet. Nå har det gått gjennom to perioder, og mitt mål med å ta kontakt med svenske myndigheter er at vi skal fortsette. Men det er ikke noe jeg kan bestemme alene; da må vi også ha et samarbeid med Sverige. Derfor nevner jeg også det litt bredere samarbeidet om grenselvene, som vi i hvert fall må se i sammenheng med det som går akkurat på Klarälven og Trysil- og Femundvassdraget. Det er mitt mål og noe jeg har jobbet

med i år, og vil fortsette med til neste år. Men jeg kan ikke si akkurat når den enigheten vil være der, det må jeg komme tilbake til.

Så tror jeg det er viktig å si at det er veldig ambisiøse mål som er beskrevet, og som jeg også var inne på, men man må se det opp mot betydningen av vassdraget. Det var et betydelig fiske, og 80 pst. av gyteområdene er på norsk side. Som det ble nevnt her tidligere: Det var vel 10 000–30 000 fisk som ble fanget tilbake til begynnelsen av forrige århundre. Så dette er viktig. Betydningen må ses mot både kostnadene og størrelsen på prosjektet.

Jeg ser altså ikke på det som noe problem når det gjelder å gå videre. Det er mer at sånn er store prosjekter, man må akseptere at det kommer til å ta tid. Men da må man bryte det ned til noe som er mulig å håndtere, og gjøre det i samarbeid med Sverige, og se på hvordan den gradvise utviklingen kan være.

Det som er en bekymring i Miljødirektoratet, og som jeg sa også må håndteres, er spørsmålet om Gyrodactylus salaris, for den er i denne bestanden, i Vänern-laksen, og når den skal gå opp i elva, og særlig da om det er fri vandring, hvis vi ser så langt fram, er det klart at det må håndteres. For man vil da få en parasitt inn i norske vassdrag som vi ikke har i dag, og som vi har store problemer med i andre vassdrag. Så det går det ikke an å ta lett på. Det må være helt grunnleggende for det arbeidet som skal gå videre.

Sånn er det med viktige og store saker: Man skal ha mye vilje over lang tid. Men det er ikke noen annen tilnærming til det enn å begynne i den ene enden, og den første oppgaven jeg har, er å fortsette å ha kontakt med svenske myndigheter og se på hva som skal være den neste fasen i samarbeidet, der vi nå har gått gjennom to faser.

Emilie Enger Mehl (Sp) [12:09:46]: Jeg tror det er til stor glede for mange i Trysil og andre områder som ligger til vassdraget, at ministeren kan være så tydelig på at prosjektet vil fortsette, for dette er noe som har veldig stor betydning for lokal kultur og for potensiell næringsutvikling i et område som trenger arbeidsplasser, og som trenger positiv utvikling. Jeg setter stor pris på at vi har fått et så tydelig signal i Stortinget nå, og at ministeren er i gang med det arbeidet.

Det er helt riktig som han sier, dette har vært en lakselv av kjempestor betydning, og jeg er glad for at han anerkjenner at man må se det opp mot de kostnadene det vil innebære å få elva tilbake i sin opprinnelige stand, for det er klart at det vil bli kostbart. Med en laksebestand som har 80 pst. av gyteområdet sitt på norsk side, kan det være at den kostnaden er riktig å ta.

Helt avslutningsvis vil jeg igjen takke for at ministeren kom. Han var inne på parasitten Gyrodactylus salaris og sa

at det har vært en bekymring fra Miljødirektoratet. Jeg lurer på hvor konkrete de er i sine anbefalinger om hvordan man kan håndtere dette. Er det noe man har et svar på eller har nok kunnskap om i dag? Kan ministeren redegjøre litt for hvordan en eventuelt kunne møte den utfordringen – hvis det finnes noe svar på det nå?

Statsråd Ola Elvestuen [12:11:29]: Dessverre tror jeg det er vanskelig å være mer konkret om det. Det er klart at Gyrodactylus salaris har vært et kjempeproblem. Vi har fått på plass igjen laksen i Vefsna. Vi bruker store ressurser i Driva på laksesperre. Vi har fortsatt prosjekt i Drammenselva som vi kommer til å måtte gjennomføre. Heldigvis skal jeg være med og friskmelde Rauma om kort tid.

Dette har vært en problemstilling i Norge. Det har vært et stort problem og et kostbart problem. Naturlig nok er det bekymring over at Vänern-laksen har det, og hvordan vi skal kunne avgrense det, dersom vi kommer så langt at man får den frie vandringen. Jeg tror ikke jeg kan svare noe mer om det enn at det må håndteres – ganske enkelt. Det vil da være en risikovurdering som må ligge til grunn. Er det fare for at man etablerer en smittefare som vil kunne få mye større negativ betydning enn den positive man kan få helt lokalt? Det må være en sentral del av de vurderingene som gjøres, etter hvert som dette prosjektet skal drives framover.

Men Vänern-laksen var historisk viktig, og den er viktig. Dette er et ansvar som både vi og Sverige har for å vedlikeholde det biologiske mangfoldet. Vänern-laksen, som den ferskvannslaksen den er, er helt unik i seg selv. Jeg kan ikke si noe annet enn at dette må være et av de temaene vi kommer tilbake til.

Presidenten: Interpellasjonsdebatten er nå avslutta.

Votering

Etter at det var ringt til votering, sa

presidenten: Då er Stortinget klar til å gå til votering.

Votering i sak nr. 1, debattert 24. oktober 2019

Innstilling fra valgkomiteen om suppleringsvalg til internasjonale delegasjoner (Innst. 28 S (2019–2020))

Komiteen hadde tilrådd Stortinget å gjera følgjande

v e d t a k :

Som nytt medlem til Stortingets delegasjon til EFTA-parlamentarikerkomiteene og Den felles EØS-parlamentarikerkomiteen velges: Rigmor Aasrud.

Som nytt varamedlem til Stortingets delegasjon til EFTA-parlamentarikerkomiteene og Den felles EØS-parlamentarikerkomiteen velges: Åsunn Lyngedal.

Som nytt varamedlem til Stortingets delegasjon til NATOs parlamentariske forsamling velges: Tellef Inge Mørland.

Som nytt varamedlem til Stortingets delegasjon til det parlamentariske partnerskapet Asia-Europa velges: Åsunn Lyngedal.

V o t e r i n g :

Tilrådinga frå komiteen vart samrøystes vedteken.

Presidenten: Sakene nr. 2 og 3 var utgreiingar. I sak nr. 4 ligg det ikkje føre noko voteringstema.

Sak nr. 5 [12:22:27]

Referat

Presidenten: Det ligg ikkje føre noko referat. Ber nokon om ordet før møtet vert heva?

– Møtet er heva.

Møtet slutt kl. 12.23.

